

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, félooldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.</p>
---	---	--

Zárszámadás.

II.

Emelkedés.

A 19-ik század első negyedében tehát Európa szellemi életében, ismét meglehetősen csend van. A fegyvercsörgések közt, a napóleoni háborúk zajában a szellemi harcok szünetelnek, a „szent szövetség“ pedig épen békóba veti a szellemeket. A népjog, népszabadság ismét csak egy hirtelen letűnt, elmúlt álomnak látszott. Mintha a magyar nemzet maga is lemondott volna az életéről!... Ezért a kemény hang! : „Romlásnak indult hajdan erős magyar!“ Pedig akkor még nem indult romlásnak. Sőt az élet — a tettvágy lüktetett, forrott a lelkekben. Mint a történetírás feljegyzi, minden körben élt már ekkor a megújulás vágya; reformokat akart minden téren, minden irányban mindenki és tisztelete, becsülete volt minden vállalkozásnak, mely újítást célzott. E vágy tettekben tör ki mindjárt a 3-ik évtized elején; erőteljesen nyilatkozik az 1825—27-ik országgyűlésen az Akadémia megalapításában, a magyarnyelv jogainak visszaállításában, biztosításában, az alkotmány körül sáncolásában. A vallásügyi sérelmekről, tehát a protestánsok ügyeiről ez országgyűlésen azonban még nem jön elő a szó. Annál inkább a 30-ik évin. Ezen az országgyűlésen már meglehetősen erővel és magas hullámokat verve nyilatkozik meg az igazság, méltányosság érzete a protestánsok, mint ugyanazon hazának fiai iránt. A rendek, kik tiszta tudatával bírnak már annak, hogy a nemzet az ő uralkodójával teljesen egyenjogú fél; és ezen egyenjogúságát intézményekkel igyekszik biztosítani; az országgyűlési rendek tiszta öntudattal, tervszerűen látszanak haladni az egyes országgyűléseken a magyar nemzeti állam kiépítésében; és ha csak az 1848-iki országgyűlésre jön is el az idő, mely-

ben önmagukat győzik le a kiváltságos rendek, de ezekben az időkben is vivódnak már a lelkek az egyenlőség követelményei előtt meghódolásban a politikai téren, — ezek a rendek szenvedélyes hévvel törnek lándzsát már a 30-iki országgyűlésen a vallásbeli egyenlőség eszméi mellett is, a felvilágosodás, a valódi keresztyén lélek tiszta látásával követelvén az igazságot ugyanazon haza gyermekei részére. És pedig követelik az igazságszolgáltatást nem a protestánsok, kik eszélyességből és a tisztességnek hódolva, hozzá sem szólnak a vallásügyekhez, hanem követelik a katolikus rendek a nagy eszű és lánglelkű Beöthy Ödönnel, Bihar megye követével az élükön; és követelik nemcsak a tulajdonképeni Magyarország, hanem Horvát, Szlavonországok és Dalmácia részére is. Actiójukban annyira uralkodik a szent hév, az igazság érzete a lelkeken, hogy Lonovics József, „akkor még egri káptalani követ, a nevezett országok autonómiájára alapított ellenmondásával egész vihart zudít a fejére, obscurus okoskodására, rideg magatartására a rendek a keresztyén vallás és a felvilágosodás nevében mondják ki a kárhóztató ítéletet. De a reakció, főképp a főrendi táblánál, nemcsak ekkor, hanem az 1832—6-ik országgyűlésen is sokkal erősebb még, mintsem hogy a vallási egyenlőséget, — nemcsak, hanem még a sérelmek orvoslását is kivivhatnák a szabadelvű rendek. Pedig az ez iránti óhaj olyan erős azoknak lelkében, hogy — a mint az egykorú okmányok összevetéséből a legújabb történetírás kiderítette, — az alsó tábla több előnyt akar törvény által biztosítani, mint a mennyt a protestánsok magok kértek a 8 superintendia együttes értekezletének határozatából. Az elkeseredés izzóvá hevíti a kedélyeket, melynek áldozata Tagen, nagyváradi prépost, a ki Böthy Ödönt, a vallásügyi sérelmeket elősoroló beszédekben meghazudtolta. És bár az országgyűlés a

40 év óta, az 1790—1-iki vallásügyi kedvező törvény óta felhalmozódott sérelmeket nem tudja még most sem orvosoltatni; nem mehet tovább ama törvény visszaállításának, illetőleg biztosításának sürgetésénél: de megmaradtak egy jobb jövő, a fokozatos biztos haladás biztató jeleiként a felvilágosodás, a keresztyén vallás szelidséget lehellő lelke szerinti humanus nyilatkozatok, az alsó táblának emberies magatartása. Biztosítékot nyújtott egy jobb jövőre nézve az, hogy már ezen országgyűlésre menő némely követnek utasításában a legliberálisabb követelmények foglaltattak a vallás ügyére nézve. Nevezetesen több követ magával hozta utasításában a vallásszabadság, a felekezetek közti egyenlőség, viszonyosság teljességre vitelét. Felemlítették már itt — természetesen minden visszhang nélkül! — azt, hogy minden vallásfelekezet papja a vallás alapból nyerje fizetését; de elég, hogy csak említeni is merészelték, mert minden legkisebb jelenség a múltból egy támpontot szolgáltat egy teljesen felvilágosodott, egy radikális jövő nemzedéknek ilyenmü törekvéseihez. Sőt a főrendi táblán is akadt egy gróf Dessewffy Aurél, a ki hangsúlyozta, hogy a r. kath. egyház csak addig tarthatja meg kiváltságos helyzetét, míg a műveltség, felvilágosodás és keresztyén szelidség követelményei elől papsága el nem zárkózik. Az alsó tábla pedig a főrendiháznak tett keserű szemrehányás után — hajlandó lévén inkább semmit, mint fél munkát adni át az utókornak

— minekutána kijelentette, hogy „a 19-ik század szellemével, a tárgy szentségével és a hazai törvényekkel ellenkező, a nemzetre és országgyűlésre homályt hozó törvény alkotásában részt venni soha nem fog“, — magának, a vallásügy tárgyalását bevezető Beöthy Ödönnek indítványára levette ezt a napirendről.

Említésre méltó, hogy ezen az országgyűlésen már vallásügyi sérelemként fordul elő a Szent István napja, melyet a helytartó tanács ekkor is már! mint nemzeti ünnepet minden felekezetek által ünnepeltetni rendelt.

Ismeretes Beöthy Ödön idézete a bibliából, melylyel a vallásügy napirendről levételét, az elsekélyesítés kikerülése céljából indítványozza. „A leányzó nem halt meg, csak aluszik“. Nem halt ki sem különösen a protestánsok ügye iránti jóindulat, a méltányosság igazságérzete, sem általában a fellendült liberális közszellem. Sőt minden következő országgyűlésen diadalmasabban nyomul előre, míg nem az 1848-iki gyűlésen teljes diadalt arat az éppen 200 év óta (1648—1848-ig) garázdalkodó sötétség, vak bigottság, fanatizmus, az előjogokért, kiváltságokért harcoló gyűlölködés szelleme felett.

Az 1839—40-iki országgyűlésről ilyen tudósítást olvasunk: Az alsó táblán Klauzál Gábor kívánja, hogy a „bevetett vallás“ kifejezés töröltessék törvényből, közhasználatból egyaránt és iktattassék törvénybe a felekezetek közötti teljes egyenlőség és viszonyosság elve. A főrendi

TARCA.

Az emberről.

(Vége.)

IV.

Isten és az ember.

Isten tökéletességeit a tér és idő végtelensége, mint szintén az anyagi és szellemi lét összesége is csak halvány körvonalakban képes képzeletünk elé idézni s a teremtett világ elemeiből és köréből kölcsönzött bármimemü kiabrázolás is csak mint csalfa, múló bálványkép jöhet számba, de a mindenható Teremtőnek hű képmása egyáltalában nem lehet. Így hát sem a természeti világ, sem a szellem-erkölcsi élet jelenségei nem szolgáltathatnak nekünk kellő bizonyítékokat Isten létének és lényének valóságos megismerhetésére nézve. És mi mégis azt valljuk, hogy Istent ismerjük és ismerve imádjuk lélekben és igazságban, a mint Ő maga lélek és igazság. E v llástételünk alapja a kijelentés, a melyből tudjuk, hogy csakis az ismerheti meg igazán Istent, a ki vele élő viszonyban van a Fiú által (I. Ján. 2, 23) és a ki Istenhez akar járulni, annak minden bölcselmi bizonyíték nélkül hinni kell az Ő valóságos létezésében, hogy t. i. Isten mint mindenható, mindentudó személyes örök fővalóság él és a hozzá

folyamodó bünösök sóhaját, kiáltását, kön yörgését meghallgatja, őket minden érdem nélkül szent Fia által idvezíti (Zsid. 11, 6.). Erről az igazságról tanúskodik Istennek élő beszéde, melynek hivatató szavával szünetlenül édesgeti, vonzza magához a szív szerint töredelmes bünösöket; viszont másfelől komoly, feddő s dorgáló hangon figyelmezteti ihletett apostola által a kegyelem elfogadása iránt konok lelkűeket ekképen: „Béküljete ki Istennel!“ (II. Kor. 5, 20.). Ily bizonyságoktól körülveve és meggyőzve, pillanatig sem kételkedhetünk Isten létezése felől, sőt inkább szilárd hittel valljuk, hogy Ő az, a ki volt és lesz mindörökké, nevezetesen mindenható Istenünk és hűséges Atyánk.

Ha most már gondolkozunk arról a viszonyról, a melyben van Isten az egyes emberrel s az egyetemes emberiséggel, rögtön szemünkbe ötlük az a meghasonlás, a melyet az első ember, szabad akaratával való visszaélése következtében előidézett, a midőn a mindenség őseredeti összhangját megzavarva, behozta e világba a bűnt és ennek okozata gyanánt a halált, a minek végzetes folyománya az lön, hogy mindenek vétkeztek.

Ez az első bűneset a világejlődés kimagyarázásának kezdő pontja, ez az a tény, a melynek bibliai felmutatása nélkül éppen oly lelki homályban és reménytelenségben bolyonganánk, mint a pogányok. A bűnnek, az erkölcsi gonosznak eredete nyomozásánál pedig ott látjuk magunk előtt az első parancsot, mint

házban gr. Battyhányi Kázmér kifejezést ad annak, hogy „az uralkodó vallásnak“ már fogalma is annyira ellenkezik a keresztyén vallás szellemével, hogy ő mindazon törvényt, mely ezen szennyet viseli magán, változtatni forrón kívánja; ez okból teljes egyenlőséget és viszonyosságot sürgeti. Nagyon természetes, hogy az ilyen hangok akkor még általános megütközést keltettek és nyomtalanul, jobban mondva: csak eredménytelenül enyésztek el. De hiszen, ha az e tekintetben most uralkodó közhangúlatra gondolunk, azon kell csodálkoznunk, hogy abban az időben ez megtörténhetett. Ma hol van ilyen igazán liberális, felvilágosult katolikus vallású mágnás, ki ugyanazokat, a miket akkor gróf Batthyányi Kázmér merészelt, most merészelné!?

Az ezen országgyűlés idejében a vallás-szabadság, egyenlőség kérdéséről felfogásról említést érdemel az, hogy az 1894. évi 32. t.-c. gondolatának a csirája a gyermekek vallásáról, már ekkor megfogant. Metternich birodalmi kancellár ugyanis némely főpapokkal tartott értekezleten felveti az eszmét, hogy a vegyes házasságból született gyermekek vallását a szülők magok határozzák meg, külső hatóságok minden beavatkozása nélkül. Akkor ezt a klérus visszaütötte. Fél század eltelté után, midőn az országgyűlés ezt a felekezetek megkérdezése nélkül törvénybe iktatta, ugyanazon klérus ezen törvénynek óriás méretű hasznát látja a protestánsok kárára. Nincs minden tanútság nélkül —

és pedig a tanútság reánk protestánsokra nagyon szomorú! — ha egybevetjük e két időt és azok eseményeit. A római klérus *akkor* fél a szülők egyezségétől, *ma* haszna van belőle. Talán nem tévedünk, ha oda következtetünk, mikép *akkor* egyfelől erősebb hithűséget sejtett a klérus a protestánsokban, másfelől nagyobb fokú felvilágosodottságot minden vallás és így saját vallása híveiben; *ma* a tapasztalat — a közművelődés, az általános emberi felvilágosodás végtelen kárára! mindeniket sokkal kisebbnek, erőtelenebbnek mutatja. A mit azonban a római klérus ez időben észre nem vett, — hogy t. i. azon vásárban, — amely a gyermekek hite, vallása felett a szülők szabadegyezkedési jogának megadásával megnyílik, roppant vagyona, hatalmi állása, közjogi előnyei, áldozó papjainak hitbeli neveltetéséből következő erőszakos fellépése folytán, — a nyertes csak ő lehet, a vesztes pedig a közbéke, — ezt észrevették a rendek az 1843—4-ik évi országgyűlésen, a melyen királyi leiratban van kezdeményezve a szülők joga a gyermekek vallásos nevelésének meghatározásához. A rendek ezt nem fogadják el; törvényt kívánnak, mert csak ezzel látják biztosítottnak (nagyon helyesen!) a hitfelekezeti állás nyugalmát, békéjét; a szülők elhatározási joga pedig szerintük ilyen államban, a hol a római papság hatalom, vagyon és befolyásban olyan kiváltságoknak tulajdonosa a többi hitfelekezetek papjai felett, a családi ügyekbe avatkozás útján azoknak bé-

Isten hatalmának és feltétlen tekintélyének örök hatályú kinyilatkoztatását s az ember énjének állandó fegyelmező normatívumát, a melynek engedelmes teljesítése mellett az Isten képére és hasonlatosságára alkotott lény érvényesülhet. E szerint az isteni parancsolat Ádámra nézve a legnagyobb jótétemény, mert ennek tartalmából ősmérhette meg korlátolt voltát, hogy t. i. ő nem azonos lényű valóság Istennel; ennek útmutatása nyomán tudta meg, mimódon kell élnie, hogy t. i. mindenben engedelmisséggel tartozik Teremtőjének; ez által maradhatott meg a boldogságban, melyben teremtett, viszont ennek megszegése következtében veszíthette el üdvét, életét, Istennel való hasonlatosságát.

Ezt tudva, vajjon vádolható-e Isten azért, hogy törvényt adott Ádám elé? avagy jogos lehet-e az a feltevés, mely szerint a törvény által maga Isten szolgáltatott lehetőséget annak áthágására, azaz a bűnre? Egyáltalában nem. Sőt egyedül Ádám, mint változás alá rendelt lény az oka annak, hogy legfőbb Urának szavát figyelmen kívül hagyta s a vele közölt jótéteményről elfelejtkezve édeni állapotából a kárhozott örvényébe jutott. Isten ugyanis nem azért nyilatkoztatta ki parancsát, hogy próbára tegye, megkísértse az ember akaratszabadságát, hanem igenis azért, hogy az ember önönmagának tiszta tudalmára eljuthasson s megtanulja, hogy közte és Isten között van egy gát, egy feltétel, egy válaszfal s ez a *törvény*, mely tökéletes engedel-

mességet kíván. A biblia végképen kizártnak tekinti az a lehetőséget, mintha az ember képes volt volna arra, hogy a törvény tűzpróbájából győzedelmesen kerüljön ki, hiszen ez az emberi természet, a mely semmiből nyerte lételetét, Istenen kívül nem támaszkodhatik olyan rendületlen alapra, a melyen szilárdan megmaradhaszon; csakis Istennel és Istennel által lehet az ember boldog és az igazi szabadság az Isten akarata iránt való tökéletes engedelmisségben, az Ő szent szolgálataiban áll; viszont másfelől az is tény, hogy a gonosz előállításának okát a biblia szerint egyáltalában nem kereshetjük az istenség létkörében, mert a gonosz a jóval nem azonos korú jelenség, mint például a parsismusban, hanem csakis az időben, sőt idő után mint az Isten törvénye ellen való fellázadás eredménye jött létre.

Csodálatos és emberileg szinte megfoghatatlan tehát az, hogy Isten az ő képét és hasonlatosságát megtagadó emberrel a bűneset után is állandó viszonyban maradt. E titokzatos jelenség oka azonban éppen nem az emberben, hanem egyedül Isten lényében rejlik. Az ember változó, műve teremtés, Isten ellenben változatlan, örök. Az ember ellene szegült Teremtője parancsának, ám éppen e parancs valóságos betöltésében kell újra megtalálnia elveszett üdvét. A lázongó, tékozló fiú odahagyja a szülei házat, ám foszlányokban megalázódva ismét oda tér vissza. Ádám nem bizott Istennel, de ezennél éppen az Istennel való állhatatos

kéjét, magát a vallásszabadságot semmisítené meg, tenné egészen illuzóriussá a római papság. Ez az actio még csak defensiv jellegű; védelme a gyengének a hatalmas ellen. De a haladás szelleme még ugyanezen országgyűlésen aggressive is fellép. Egyenesen megtámadja a kiváltásokat az osztó igazság nevében. Bánhidy Albert Rómától független magyar katolikus egyházat sürget; Radvánszky Antal az 1894. évi 31. t.-c.-nek, a polgári házasságnak eszméit hintegeti; Venkheim Béla radikális gyógymodot ajánl: a római katolikus egyház uralkodó jellegének megszüntetését, az összes papi javak lefoglalását, s minden vallásfelekezet papjainak országos közpénztárból fizetését; Borsod és Csanádmegyék követői útasításukhoz képest konkrét indítványt tesznek a saecularisatióra nézve.

A nehéz küzdelem, mit a felvilágosodás a múlt század vége óta vív a sötétség hatalmaságaival, végre teljes diadalt arat az 1848. alkotásaiban. A jogok kiterjesztésén felépült első népképviselői országgyűlés igazságot akar szolgáltatni mindenkinek, jogot adni az államjaviiban és államjogi állásában a felekezeteknek. A liberalismus felső fokán megalkotja a vallásszabadság, egyenlőség rég óhajtott biztosítékául a 20. t.-cikket. Benne a teljes jogegyenlőség elve van lefektetve minden konzekvenciával, az 1843-4-iki országgyűlésen követelt saecularisatioval együtt. Igen, ezzel együtt. Mert a felekezetek közti tökéletes egyenlőség és viszonyosság másképp nem, hanem egyedül akkor valósul

meg, a mikor a jogokban és javakban való kiváltságok elvételnek és ezzel nemcsak papíron, hanem tényleg is megszűnik az „uralkodó vallás” jelleg. Sajnos, hogy a mindezideig legliberalisabb korszak is csak az elv kimondásánál maradt; realitást a jogegyenlőség elvének a római papságot ma már nem illető javak elvételével szerezni nem tudott. Pedig hiszen 1843-tól 48-ig nem ment ki a köztudatból a saecularisatió lehetőség. Ellenkezőleg. Olyan emberek, mint Klauzál Gábor és Deák Ferenc, hangsúlyozzák azt. Révész Imre „Figyelmezője” 2-ik kötet 315. lapján ezt olvassuk: „Attól félnek sokan, hogy a katolikus roppant fundatiókat nem szabad érinteni. Ezeket nemcsak szabad, de kell is érinteni, mert ezek javakból állanak, melyek akkor adattak a nevelésre, midőn még egy vallás volt Magyarországon”. (Klauzál.)

Deák pedig, mint igazságügyminiszter, 1848. aug. 9 én ezeket mondta: „Ne hasonlítsa össze senki a katolikus egyházi javakat a magán alapítványokkal, mert a katolikus alapítványoknak nem csekély része a status javaiból adatott már Szent István által azon jószágokból, melyeket a status közszükségeinek fedezésére szaktottak ki eleink akkor, midőn az országot felosztották. A protestánsok és az ó-hitűek minden alapítványai magán alapítványok, ezekhez a status nem járult semmivel”. (u. o.)

És ma, több mint félszázad után, még megérjük, hogy a katolikus autonómia oly módon fog megszerkesztetni, hogy a kath. klérus leg-

bizodalom lesz életének szakadatlanul tartó feladata. Mert ha szinte egész valója a bűn miatt megromlott s eredeti természete merőben fonákká lett is, de Isten tökéletesen ugyanaz maradt, a ki volt eleitől fogva. És Isten eme változatlan hűségében van a mi Ő vele való életviszonyunknak alapja, biztosítéka, áldása; lényének ez örök jellemvonása, hogy úgy mondjuk, tökéletesen következetes logikája nyújt kezességet a felől, hogy minden intézkedése, üdvterve és célja szent, bölcs és igaz, a mint ez már az eset után nyomban nyilvánvalóvá lett. Isten ugyanis a parancsának ellenszegülő emberen nem állott bosszút; nem fordítá el orcáját a kárhozat örvényében vonagló Ádámotól, sőt felkereste őt, a ki elveszett s irgalmasan tekintett le reá, a szent színe elől elrejtőzködő bűnösre. A hol megsokasodott a bűn, felettébb bővölködővé lett a kegyelem (Róm. 5, 20). Most már csakugyan Isten parancsa az a világító torony, mely az élet szövevényes útain bolyongó földi vándor előtt jelöli az irányt, a merre tartson. Ez az a köszirt, az a révpart, a mely mellett a fáradt hajós csolnakával megpihenhet; ez a szünetlenül hangzó szó, melyet Isten nem másíthat meg saját lényének megtagadása nélkül. Mert az Isten akaratát tartalmazó törvény az Ádám ellenszegülése ellenére is változatlan érvényben fenn áll, sőt újabb feltétel alatt

ismétlődik, midőn a hűbe esett ember felett az ítélet egyidejűleg hangzik a vigasztaló szózat: „Az aszszony magva megtöri a kígyónak fejét”. A kárhoztató ítélet, az édeni boldogságból való kiűzetés, a küzdés és halál törvénye szigorúan érvényesült az időben. Am e törvény ellenében az igazság, kegyelem és szabadság evangélioma diadalmaskodik az örökkévalóságban. Az által, a ki a parancsot, a törvényt tökéletesen betöltötte s az Ádámában elveszett üdvöt visszaszerezte. E szerint az első hűneset éppenséggel nem zavarta meg Isten üdvtervét s nem ejtett csorbát az Ő szentségén s dicsőségén; Isten változatlanul, érintetlenül ugyanaz maradt s noha kerülő úton, de üdvéeljához vezérelti képmása hordozóját — az embert. Mig azonban a megbántott isteni szent felség tökéletes elégtételt nem nyer, addig a bűnös ember a halál átka alatt görnyed, nem az többé, a ki volt addig, a meddig még nem ismerte a bűnt és halált.

Istennek e tökéletes elégtételről való hűséges gondoskodását és ez által az embernek boldogságra jutását hirdeti egy részről a természet, a mely habár jelképes módon bizonyosságot tesz arról, hogy a mindenható Teremtő hűséges mennyei Atya, a ki jószágát és irgalmát minden teremtményével, annál inkább az emberrel szünetlenül érezteti s áldását és idvezítő ke-

főbb óhajának : az egyházi javaknak az ő kezében örök időkre leendő biztosítékául, védbástyaül fog szolgálni.

A lázas tevékenységnek eddig vázolt korában, a protestáns egyházak beléletében is mozgás, fejlődés, haladás jelentkezik ; az állami életben tapasztalható életösztön, az erősödés, megszilárdulás vágya az egyházak életében is mutatkozik.

Eltekintve attól a fentebb említett munkától, melyet a prot. egyházak, ekkor még inkább csak a református egyház az ömindenkori erősségében iskoláiban folytat a nemzeti műveltség ápolása, terjesztése érdekében is, — széles körben nagy erővel ragadja meg a lelkeket a 2 protestáns egyházban az egyesülési vágy. A református egyházban felmerült gondolat a 40-es évek elején egy, Pesten felállítandó főiskolára nézve, kelt figyelmet és azt a másik gondolatot, hogy ez a főiskola közös erővel felállítatván, csirája, apostoli hivatást végző intézménye lehetne a 2 prot. hitfelekezet akkor hön óhajtott egyesülésének. De a nagy lelkesedéssel megkezdett agitációt különböző tekintetek, érdekek megakasztották, — nagy kárára mind a két egyház külső megszilárdulásának, kifelé nyrendett erő kifejtésének ; de sokkal nagyobb kárára a magyar állameszmének, a magyar nemzeti törekvéseknek, melyek a lutheránus egyházat gyengítő pánszláv törekvésekkel szemben megbecsülhetetlen erősséget nyernek vala a lutherán egyházzal egygyé olvadt tiszta magyar kálvinistaságban.

Nagy István.

gyelmét a teremtett világ minden parányára kiárasztja ; ezt a boldogító igazságot hirdeti más részről a jelek és csodák által oktatott, vezérelt és fentartott izrael egész története s mindenek felett az örök Fiú által a menyből aláhozott idévezítő evangéliom. Így hozta létre Isten azt, a mit a törvény az emberi gyarlóság miatt megtenni képtelen volt, a midőn a közte és az ember között a bűn miatt támadt tátongó űrt szent Fiának elbocsátása által eloszlatta és a túlradott bűn hatalmas ellenében végetlen kegyelmét még felettebb való mérvben megdicsőítette, szóval a kegyelemnek a bűn országa felett kivívott diadalát biztosította.

Valóban kibeszélhetetlen irgalom, hogy Isten az Édenből száműzött embernek továbbra is Istene és Atyja maradt ! Bizonyára egyedüli és legfőbb vigasztalásunk mind életünkben, mind halálunkban, hogy Isten az embert léte s rendeltetése végcéljához segíti a mely végcél nem más, mint hogy a Fiú által megváltottak, örökké az Atyával legyenek, őt dicsérik és magasztalják. *Deo soli gloria!*

Dr. Erdős József.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületi közgyűlés

(Folytatás.)

Jegyzőkönyv hitelesítés után másodnap, mindenek előtt a konventi tagok választattak meg a következő eredményel: Szabó János, Széll Kálmán, Sass Béla, Zsigmond Sándor, Horthy István, György Endre, gróf Tisza István, Dóci Imre. Póttagok: Dávidházy János, Sütő Kálmán, Lengyel Imre dr., Borsos Benő. Most jött az iskolák államosításának a kérdése. Államosításra összesen 7 egyház kért engedélyt u. m. 1. a mező-telki, 2. a bereg-somi, 3. a nagy-beregi, 4. a mező-tarpai, 5. a gáli, 6. a cs. kenézi és 7. a kún-ágotai egyház. Jól eső örömmel konstatáljuk, hogy a kért engedély ezek közül csak egyetlenegynek t. i. a mező-telkiinek adatott feltétlenül meg; a többinek a kérvénye pedig visszaútasított az illető egyházmegyékhez azzal a meghagyással, hogy az egyházmegye küldjön ki bizottságot, mely az érdekelt egyházakba kiszállván, világosítsa fel a híveket, hogy az államosítással anyagilag semmit sem nyernek, de szellemileg sokat vesztenek.

* A főiskolai igazgató-tanács f. évi május 18. július 4. és november 2. tartott üléseinek jegyzőkönyveit a gyűlés második napján d. e. $\frac{3}{4}$ 11 órától délután 2 óráig Sass Béla, a főisk. igazgatótanács jegyzője terjesztette elő.

A május 18. igazgató-tanácsi ülés 35. száma, mely szerint az újonnan felállított 3200 koronás tanári fizetési helyekre Kovács Lajos, Somogyi Pál, Elek Lajos, Sinka Sándor, Karai Sándor, Orosz István és K. Kiss József főgymn. és tanítóképezdei tanárokat léptették elő, a 2800 koronás fizetési osztály ekként megüresedett helyeire pedig az ezen fokozatban már bentlevő Kulesár Endre és dr. Gulyás István mellé Nagy Elek, dr. Nagy Zsigmond, Bosznay István, S. Szabó József és Török Péter főgymn. tanárokat sorozták be, tudomásul szolgált. A július 4. igazgató-tanácsi ülés jknyve rendén tudomásü vették, hogy az igazgatótanács a f. évi 126. számú egyházkerületi végzés értelmében László Alberttel, mint az egyházkerületi tankönyvkiadványok bizományosával a szerződést megkötötte ; hogy a *Sáfrány Lajos* volt főgymn. h. tanár lemondása folytán megüresedett h. tanári állást az igazgató-tanács *d. Nagy Sándor* tanár-jelölttel, volt segédtanárral töltötte be, míg viszont az ő helyére segédtanárul *Bokor Sándor* segédlelkész alkalmazta. Tudomásü vették *dr. Händel Vilmosnak* a Szártory-fele közjogpolitikai tanszékre július 4. történt megválasztását s egyúttal tőle a hivatalos esküt föl vették, a mire dr. Händel éljenzéssel fogadott lelkes szép beszédben ajánlotta föl magát tanári hivatásának buzgó szolgálatára.

A november 2. igazgató-tanácsi ülés jegyzőkönyve rendén első tárgy volt a gazdasági albizottság (Dávidházy János elnök és Sass Béla jegyző) által előkészített jelentés a főisk. gazdasági-tanács jegyzőkönyveiről s e jegyzőkönyvnek rendén letárgyalt főiskolai számadásokról. Új adományok és hagyományok a következők: „Az 1879/80. iskolai év érett ifjainak alapítványa” a szép művészeti és philologiai muzeum gyarapítására nevezett ifjaktól „főiskolánk iránti mély és örök hálájok némi jeléül” felajánlott s Kolbenhayer Kálmán törvénytészéki bíró és Kardos Albert főreáliskolai tanár közvetítésével július 7. tényleg be is fizetett 300

(háromszáz) korona. A „Bélteki Géza alapítvány“, 1000 (ezer) koronás családi alapítvány, a mely B. G. 1899. nov. 23. elhunyt nyüvedi lekipásztor emlékét van hivatva megörökíteni. Az „Egri Dobrai István és Horváth Kovács Zsuzsánna alapítvány“, — 20,000 (húszezer) korona, melynek kamatai 4-4 éven át a debreceni ref. főiskolában papi pályára készül, kitünő képzettségű végzett hittanhallgatónak adandók, hogy valamely külföldi egyetemen gyarapithassa ösmerteit. Az 5-ik évi kamat tanári pályára készül végzett debreceni joghallgatót illet. A kegyes alapítók, kiknek 1892. febr. 7. kelt együttes végrendeletében ritka nemes, emelkedett gondolkodás s a református egyháznak páratlan hő szerelme nyilatkozik, a főiskolai énekkarnak, jutalomdíjakra külön 4 (négy) ezer koronát hagyományoztak. Dorogi Lajos a heves-nagykunsági egyházmegye nagyérdemű esperese az 1870. végzett hittanhallgatók alapítványát pályatársai megbízásából, az idei 30 éves találkozó alkalmával 126 (százhuszonhat) koronával gyarapította. Dr. Bihari Mór budapesti, izraelita vallású ügyvéd, főiskolánk volt jeles növendéke, a f. évben tartott húszéves érettségi találkozás alkalmával 1000 (ezer) koronát ajánlott fel és fizetett le a debreceni protestáns egyetem javára. Mindezeket elősmeréssel és hálás köszönettel fogadta a kerület. Néh. Menyhárt János 441 koronányi temetési költsége a nyugintézeti pénztárból kiutaltatott. A „dr. Balkányi Miklós alapítvány“-nak, melyet az 1888. évi 324. egyházkerületi végzés már tudomásul vett, újabb 1000 koronával 2 (két) ezer koronára történt kiegészítése s egyesített kezelése tudomásul szolgált. A főisk. tápintézet, dologi kiadások címén, a múlt iskolai évben, 6 ezer koronával lépte túl a költségvetésben előirányzott 42 ezer koronát, a mi természetes is volt, minthogy az előirányzat 8 ezer koronával kevesebb volt az 1898/9. évi tényleges kiadásnál. A nagy-károlyi egyházmegye gyülekezeteinek új építési tartozásai a főiskolai pénztár által megküldött kimutatás értelmében szorgalmazandók az illetékes esperesi hivatal által. Az 1878. évi 100. egyházkerületi végzésbe ugyanis, a mely szerint az e. m.-nek nem volna hátraléka, nyilván tévedés csúszott be, a mi onnan is megtetszik, hogy az ott forrás gyanánt idézett 1878. évi 30. gazdasági-tanács-végzés szerint 403 frt 36 kr. hátraléka van az egyházmegyének. A főiskolai tisztviselők és szolgák nyugdíjintézete az 1900. évi 81 Ty. kerületi végzés értelmében életbe lépett s megkezdette áldásos működését. Az életbeléptető gazdasági-tanács-végzés, mely az elfogadott szabályzat derék tervezőjének Karai Sándor főgymn. tanárnak írásban benyújtott véleménye alapján kelt, a tárgy fontosságára való tekintetből egész terjedelmében bele jön az e. ker. jkönyvébe. A főiskola összes tőkéi a közszükségleti alapok kivételével egységes, kumulatív kezelésbe vonattak az 1900. évi 81. Sz., kerületi végzés értelmében. De a nem kamatjövedelem természetű bevételek, az osztalék mellett, az illetékes alapok javára külön számoltattak el, így az ingatlanok bérjövodelmei, a részvények után a szelvények jövodelme, az évjáradékok, adományok, megtérítések stb. Bakos Tibor képezdei tanár részére az 1899. július 1-től, Nagy József képezdei tanár részére pedig az 1900. július 1-től esedékes 200—200 koronás korpótlék, az 1893. évi 220. e. ker. végzés 3. c., pontja értelmében utólag folyósított, mint-hogy róla idáig tévedésből megfélekedtek. Agárdi Lajos ideiglenes pénztári segédtsízt és Szabó József collegiumi gazda véglegesítették. A büntetőjogi tan-

szék 126 (százhuszonhat) kor. hátralék követelését, a melynek jogosultságát Debrecen sz. kir. város elismerni nem hajlandó, törölték, minthogy a kérdés jövőre megnyugtatólag rendeztetett. A Temesváron tartott országos tanáregyesületi közgyűlés alkalmából főgymnasiumunk 7 tanára részére 200 (kétszáz) korona úti költség utaltatott ki. Egy fölmerült eset alkalmából felhívja a kerület főiskolánk gazdasági-tanácsát, hogy jövőre szigorúan alkalmazkodjék azon iskolai törvényhez, a mely szerint az összes iskolai tartozások befizetése nélkül főiskolánkba soha senki sem vehető fel, irható be. A tőkesegegy-kölcsönök, a változott viszonyok közepette, midőn — hála nemes ügybuzgalommal s önzetlen odaadással fáradozó derék ügyészünknek Márk Endrének — minden fillérünk 6 százalékra van elhelyezve, a főiskolának jelentékeny kamatvesztéséggel járnak Fölszöllítatott tehát a tőkesegegy osztó bizottság, hogy adjon tavaszra véleményt, miként lehetne a gyülekezetek és a főiskola ellentétes anyagi érdekei között valamelyes compromissumot hozni létre. Debrecen sz. kir. város az általa fentartott büntetőjogi tanszék illetményének emelésére 1900. július 1-től évi 300 koronát folyóvá tett. A tápintézeti kenyérszállításra Cabán Dániel sütő-mesterrel f. évi augusztus 31-től számítandó 3 évre ismét szerződést kötöttek: a kenyér ára (6. számú gőzmalmi liszt használandó) kilogrammonként mindig 23%-kal lesz kevesebb, mint egy kg. 6-os liszt ára. A hússzállítási szerződést a debreceni mészáros társaság megbízottjával Fehér Andrással, 3 évre, szintén megújították: leves- és peccenyehús kg.-ja 84 fillér, más húsé 76 fillér. Dr. Kérészy Zoltán jogi dékán irnokának díjazására a f. évre 100 korona megszavaztatott. Minthogy a főiskolai számadások megkésésének egyik okául a pénztár azt hozta fel, hogy a július 15. történeti zárás után a számlakönyvek revisiója még egy hónapot elvesz: kimondatott, hogy jövőre a revisiót minden nap foganatosítani kell a felmerülő naplótételekre nézve, a minek pontos végrehajtását a gazdasági-tanács ellenőrizni fogja, egyszersmind ismételtlen kimondta a kerület, hogy főiskolai számadásainknak a megszabott kellő időre (aug. 15.) leendő elkészítését s ez által háztartásunk rendes menetének, költségvetéseink realitásának biztosítását olyan mindenek felett való érdekeknek, olyan parancsoló követeleménynek tekinti, a mely elől kitérni, a melynek betöltését kockáztatni semmi szín alatt, semmi érdekért nem szabad. Händel Vilmos dr. jogtanárnak a gazdasági-tanács a szabályszerű 100 koronányi költőzködési költséget kiutalta. A 58. kiadású énekeskönyv korrekurájáért Hajdú Zsigmond püspöki titkárnak 108 koronát utalt ki a gazdasági tanács. Ez alkalomból kimondták, hogy ha lehet, az e fajta költség a szerződés megújításakor a városi nyomdára háritandó át. Dr. Óreg János tanárnak októberi lakbér fejében 66. kor. 66 fillér kiutaltatott. Az 1898/9. és 1899/900 évi fűvészkerti pénztári számadás megvizsgáltatott s telterjesztendő a földmivelésügyi miniszterhez. Soós Lajos főisk. háznagynak a polgári év első feléről vezetett háznagyi számadása, rendben van. Jövőre a háznagy e számadást évenként fogja benyújtani. Az 1899. évi 267. egyházkerületi végzés Oa., pontjának a kerület olyatén magyarázatot adott, hogy jövőre a beiratkozások előtt, az összes iskolai tartozásokkal együtt, az ifjúsági egyesületeknek törvényeink értelmében jogos követelése is mindig föltétlenül behajtandók. E végből az illető egyletek

hátralékosaik, adósaik szabályszerűen kiállított, elnök jegyző és felügyelő tanár által hitelesített jegyzéket minden év *julius 5-ig* tartoznak beadni a szeniorhoz, mert különben a törvénynyújtotta védelmet elvesztik. Az 1899/1900 évi főisk. számadások kapcsában (az első csoport közszükségleti alapok pénztári maradványa 42,153 kor. 72 fillér; a jövedelem-többlet ugyanott 7750 kor. 70 fillér.) kimondta a gyűlés, hogy *α)* a számadás világhossága, attekintetősége érdekében kívánatosnak tartja, miként a II—XII. csoportok számadásán mindenütt, tehát az V. és XII. csoportok (össztöndíjak s kiegészítésekre váró alapok) egyes alapjain is egy és azonos osztozkodási kulcs vonuljon végig; *β)* mivel a kiadások egyes címeinél több mint 17 ezer koronával túlléptük a költségvetést, a mi nemcsak az egyházkerület budget-jogát érinti, hanem főiskolánk háztartását is bizonytalanságnak szolgáltatja ki, utalván az 1897. évi 432. kerületi végzés idetartozó pontjára, ismételten felhívta a kerület a gazdasági tanácsot a költségvetés kereteihez való szoros alkalmazkodásra és arra, hogy előrelátható kiadások fedezetéről már a költségvetésben gondoskodjék, különben pedig nagyobb összegeknél kérjen a kerülettől felhatalmazást. Ez irányelv pontos érvényesítésének nélkülözhetlen előfeltétele, hogy a számvevőtől kért és nyert előzetes felvilágosítások nélkül, illetve a nyújtott hitel kimerülése esetén *semmi sem utalványozható*. Fontos követelményül állítja fel a kerület utalványozásoknál azon *cím*, azon költségvetési alosztály tüzetes megjelölését is, a melyre az utalványozás történik. *γ)* A Fráter Gedeon alap a közszükségleti alapokból áthelyezendő 431 kor. 55 fillérrel az eredeti összegre, t. i. 25.200 koronára kiegészítendő s jövőre csak az 1200 korona ösztöndíj levonása után fenmaradó jövedelmi rész tekintendő kezelési hatodnak s teendő át a közszükségleti alapok pénztárába. *δ)* A forgalmi és vagyonkimutatások, jövedelemköltségeredmény kimutatások jövőre, a gazdasági tanács pénzügyi bizottságától jóváhagyott alakjokban minden évben, a kerületi tárgyalás előtt, 300 példányban közzéteendők, így — minden ötödik évben — a számadások is. E nyomtatványokat ezuttal, még a f. évben, utólag fogja elkészíttetni Rózsa Sándor főisk. pénztárnok, hogy a kerületi gyűlés igazgató és gazdasági tanács tagjainak s a főiskolai tanároknak megküldje. — Nehány joghallgatónak a tápintézeti díj visszaátalása iránti kérvénye nem találtatott teljesíthetőnek. A kerületi ülés jkönyvei jövőre az igazgatótanács tagjainak mindig megküldendők.

Az akad. igazgató jelentése kapcsában kimondták, hogy az összes főiskolai hivatalok, a tanári kar kiküldöttei jelenlétében, mindenkor leltár mellett adandók s veendőek át s hogy az új akad. tanárt mindig az igazgató és a kari dékán mutassa be hallgatóinak.

Az esküdtfelügyelői, köztanítói vagy segédlelkészi minőségben 7. vagy 8. felévre kibocsátott negyedéves hittanhallgatók jövőre a rendes időben díjtalanul tehetnek vizsgálatot. Ezt maga a theologiai tanári kar indítványozta, a mely ekként önként lemondott a magánvizsgálati díjak szedésének soha kétségbe nem vont s szakadatlanul gyakorolt *százados jogáról*. Együttal kimondatott, hogy a mely hittanhallgató a pót- és javító vizsgálatra kitűzött időben alapos indok nélkül elő nem áll, az illető tantárgyat újra köteles hallgatni.

A párbaj-törvény (64. §.) fentartatik. Az igazgatótanács elnöksége meg fogja keresni Debrecen város rendőr főkapitányi hivatalát s a kir. ügyészt hogy a párbajozó akad. hallgatók neveit időnként s lehetőleg gyorsan

közölje az akad. igazgatósággal. Köteles az igazgató feljelentés vagy hírlapi közlemények alapján is hivatalból eljárni. A kegyelmi jogot, tanárkari előterjesztésre, súlyos erkölcsi kényszer fenforgása esetén, az igazgatótanács elnöksége gyakorolja.

A budapesti állami tudomány-egyetemen szervezendő *prot. theologiai facúltást* a vallásfelekezeti egyenjogúság követelményének tartja a kerület, de mivel ezt magyar ref. egyházunk kiválóan fontos ügyének tekinti, a melynek előkészítésére idő, kellő nyngodtság és adatok betérjesztése szükséges, javaslatának benyújtására a konventtől időhaladékot kér s a javaslat elkészítésével az igazgatótanács akadémiai albizottságát bizza meg, a theol. tanári-karral együttesen.

Fráter Aladárnak Fráter Ernő 4. é. jh. atyjának a Fráter Gedeon alap 1899—1900. év második felében való felhasználásáról benyújtott számadása elfogadtatott. A 600 koronás *Kanyó-alapra* Pálur Miklós 1. é. th. ismét fölvetetett. A pénzt az akad. igazgató veszi fel, ki az igazgatótanács útján a kerületnek számol.

Dr. Bartha Béla és dr. Kérészy Zoltán jogtanároknak a debreceni községi közigazgatási tanfolyam előadóivá belügyminiszterileg történt kinevezése s dr. Barthának a helyettes igazgatói teendőkkkel való megbízása jóváhagyó tudomásul szolgált.

Örvendetes tudomásul szolgált, hogy Ferency Gyula akad. tanár szaktárgyaiból a doctorátust szép sikerrel megszerezte. Emelt fizetése okt. 1-től azon kötelezettség mellett tétetett folyóvá, hogy a szabályszerű 3 év elteltével rögtön tegye meg a lépéseket a még hiányzó magántanári minősítés megszerzésére.

Zsigmond Sándor főjegyzőnek a főiskolai tanulók által a debreceni templomokban végzett szolgálatok tárgyában kelt indítványa véleményezés végett a közös tanári karhoz és a debreceni lelkészi karhoz tétetett át. Dóci Imre középiskolai felügyelőnek a debreceni főgymnasiumban teljesített látogatásairól s az állami felügyelet részéről főgymnasiumunkra tett észrevételekről szóló nagy gonddal készített terjedelmes és beható jelentése tudomásul szolgált. Épp így Görömbei Péter és Dorogi Lajos espereseknek a főgymnasium tavalyi évről vizsgálatáról benyújtott jelentése is, a mely szerint az előmenetel a tavalyinál jobb, szembenetűnőbb s a fegyelmezés sem hagyott fenn semmi kívánni valót. Bede László s. lelkész, alapvizsgálatot tett tanárjelölt önként ajánkozott a 6. osztályban a vallástannak heti 2 órán, a 4a) osztályban az ókori történelemnek heti 3 órán való tanítására s próbaéves tanárul alkalmaztatott díjtalanul. A gymnasiumi tanulók f. évi létszáma 737 (693 protestans és 44 más vallású). Sinka Sándor gymn. igazgatónak a *Kanyó-alap* tavalyi felhasználásáról benyújtott okmányolt számadását a gyűlés elfogadta. A bizonyítványát meghamisított Nagy László 2. oszt. tanuló kizáratása tudomásul szolgált. A *matematikai tanszék*re hirdetett pályázat szövege, melynek fentartását úgy didaktikai tekintetek, mint a pályázat sikerének érdeke javasolják, változatlan marad, s ezen az alapon történik tavasszal a tanszék betöltése. Igyártó Zoltán 6. oszt. és Sándor 4. osztályú tanulók évközi iskolaváltoztatás címén, okt. 20. püspöki leg fölvetettek a mi tudomásul szolgált. Elek Lajos főgymn. vallástanár nyugalomba vonulását az egyházkerület sajnálattal vette tudomásul. meleg hangon méltatta azokat a fáradhatlan szolgálatokat, melyeket a távozó tanár úgy a tanítás terén, mint a főiskolai gazdasági és közigazgatási ügyek körül 23 év óta kifejtett s áldásával kísérté őt a jól megérdemelt nyú-

galomba. Fizetése 1901. okt. 1-ig kiszolgáltatandó. de utódja már 1901. szeptemberben elfoglalja helyét. **Dávidházy János** esperesnek a tanító-képezdei közvizsgálatokról szóló megnyugtató jelentése örvendetes tudomásul szolgált. **Kovács Lajos** tanító-képezdei igazgató terjedelmes és gondos igazgatói jelentése tudomásul szolgált s összes javaslatai elfogadtattak. A gyakorló iskola növendékei közül 9 tandíjmentes, 54 pedig 20 koronájával 1080 korona tandíjat fizetett, a mely összeg a gyakorló iskola felszerelésére és taneszközökkel ellátására fordított. A tanító-képezdei zeneszerek jó karban tartására az egyházkerület költségvetésébe már két év óta felvett 100 koronás kiadási tétel jövőben is fentartandó. A tápintézetből kiszorult **tanító-képezdészek** ebédből álló **élelmezésére** a kerület a múlt évről átjött 11 kor. 73 filléren felül még 1800 koronát tett folyóvá az elemi iskolai kézikönyvek pénztárából. Az **oratoriumi új orgona** ügyében küldött egyházkerületi küldöttség, melynek elnöke Mitrovics Gyula debreceni lelkész, tavaszra teszi meg érdemleges jelentését. A küldöttség Szél István és Nagy András debreceni kántor-organistákkal kiegészített **Tanító-képezdénk** 1898/9. isk. évi **igazgatói zárójelentését** a kultuszminiszter 51,850. sz. a. jóváhagyó tudomásul vette. A **könyvtári ügyekben** több fontos határozat kelt. *a)* A Géressi Kálmán volt főkönyvtárnok által a megállapított hiányokért (A., címjegyzék.) kártalanításul felajánlott értékes művek a bemutatott B., címjegyzék szerint elfogadtatván, a hiányzó művek törlése s a felajánlottaknak a katalogusokba való besorozása elrendeltetett; G. K. a további felelősség alól feloldoztatott s útasított Ferency Gyula jelenlegi főkönyvtárnok, hogy a még G. K. idejében kivett műveket záros határidő alatt szedje be. *β)* Az egész könyvtár átadásáról és átvételéről 1900. okt. 29. kiállított előmervény alapján Géressi K. a további felelősség alól az egész anyakönyvtárral szemben felmentetett s ez a felelősség a jelenlegi főkönyvtárnokra ruházottat át. *γ)* Az anyakönyvtár minden vasárnap d. e. 11—12. áll nyitva és látogatható. *δ)* A 4 ezer koronányi permanens függő adósságról tegyen a könyvtári albizottság részletes kimutatás mellett, tüzetes jelentést, a kifizetés iránt csak azután intézkedik a kerület. *ε)* Fölhivatott a gazdasági-tanács az 1899. évi 284. egyházkerületi végzés a) pontja rendelkezéseinek végrehajtására s arra, hogy Bujdosó Lajos kezelő-könyvtárnoknak 400 koronányi lakbér iránti kérvénye tárgyában adjon véleményt. *ζ)* Beható vitát keltett az igazgató tanács azon indítványa, hogy az anyakönyvtár részére **igénybe vehető államsegélyt** autonomicus aggodalmakból ne fogadjuk el. Az indítvány ellen Tisza Kálmán, gróf Tisza István, Ferency Gyula, Dóci Imre, mellette Eröss Lajos emeltek szót. Végül Dóci Imre határozati javaslata alapján kimondta a kerület, hogy ebben a kérdésben már 1899. évi 284. sz. végzésének b) pontjában elfoglalt elvi álláspontjához óhajt ragaszkodni (ott ugyanis felhatalmazta a könyvtári albizottságot, hogy a muzeumok és könyvtárak országos tanácsánál anyakönyvtárunk segélyezése érdekében lépéseket tehessen), de mielőtt véglegesen döntene — tekintettel az állami felügyelet gyakorlásának módozataiból merített autonomicus aggodalmakra — megbizza a könyvtári albizottságot, hogy az országos főfelügyelő útasítását áttanulmányozván s magát a muzeumok és könyvtárak országos tanácsával való közvetlen érintkezés útján is tájékozván, a kérdést vegye újabb mérlegelés alá s a tavaszi egyházkerületi

gyűlésre, az 1900. évi 34. egyházkerületi végzés tekintetbe vételével is, adjon tüzetes véleményt. *η)* Az 1848/9. ereklyegyűjtemény szép gyarapodásáról szóló megnyugtató jelentés örvendetes tudomásul szolgált. — Mint-hogy néhai **Tóth Sámuel** hittanár özvegye férjhez ment, a kerület főisk. nyugdíjintézeti gyűlésünk előterjesztésére a részére 1899. évi 69. jknyv alatt folyóvá tett 1400 koronányi járandóságot július 1-től beszüntetvén, ugyanezen naptól fogva **Ilona** és **Katalin** nevű árva részére évenként és fejenként 320—320 korona nevelési járulékot főiskolánk nyugdíjintézeti pénztárából folyóvá tett. A **főiskola korszerű fejlesztésére** vonatkozó tanárkari nagy munkálatot főiskolánk gazdasági-tanácsa október hó 9-től számítandó 90 nap múltán fogja érdemleges tárgyalás alá venni, minthogy technikai nehézségek ebben idáig gátolták. A kerület tehát csak tavasszal foglalhat állást a nagy fontosságú kérdésben. A füzet a kerületi gyűlés tagjainak eleve meg fog küldetni.

Ime ezekben tekintettük át nagyjából az igazgatótanács fölterjesztései alapján kelt határozatokat. *

A harmadik napon a jegyzőkönyv hitelesítése után a tanügyi bizottság előterjesztése vétetett tárgyalás alá. Tudomásul vették a gymn. felügyelő jelentését múlt évi iskolalátogatásairól, az állami felügyelőre vonatkozó észrevételekről, tanárválasztásokról, a m.-túri főgymn. tantervváltoztatásáról, a békési gymnasiumban a 7-ik osztály felállításáról, tankönyvváltoztatásokról. Elfogadtattak a gymn. igazgatói útasítások. Érdekes volt a karcagi igazgató felelőssége, melynek historikuma ez: a tanári kar a tanárok fizetési fokozatba való előléptetésénél irányadó elvül azt mondotta ki: hogy a promotiónál csak a **rendes** tanári minőségben eltöltött évek számíttassanak be s ugyan így hangzott a miniszter elvi nyilatkozata is. Ezzel ellenében a karcagi egyháztanács azt statuálta, hogy a **helyettes** tanári minőségben eltöltött évek is beszámítandók. Ez ellen felelősségbe az igazgató s kerületi közgyűlés e felelősségnek helyt adott. Itt a tárgyalási sorrend megszakasztatván, tekintettel arra, hogy a harmadik napon a közgyűlés tagjai közül már többen el szoktak utazni. mint fontos tárgy a **birósági ügyviteli szabályzat** soron kívül vétetett elő, melyet **Ritók Zsigmond** mélyre ható s az egyes részletekre is kiterjedő, valóban nagyszabású beszédben vévén vizsgálat alá; éljenzéssel fogadott beszéde végén azt indítványozta, hogy ez a szabályzat az általános tárgyalás alapjául sem fogadtatván el, adassék vissza tervezőnek (kinek azonban mentségére szolgál az, hogy e munkálatot egyik szomszédos egyházkerület hasonló s ott már életbe is léptetett ügyviteli szabályzata nyomán készítette) újból való átdolgozás végett. Ritók egyúttal kifejti azokat az elveket is, melyek az újonnan készitendő szabályzatban szem előtt tartandók. Ritókkal egybehangzóan nyilatkozik e szabályzatról a békésbányai egyházmegeyből egy másik jelesünk, **Baksa Lajos** is, ki 35 pontban emel kifogásokat e szabályzat ellen. Az eredmény az, hogy Ritók indítványa elfogadtatik s az ügyszabályzat jelenleg napirendről levétetvén, annak újból leendő elkészítésére Ritók Zsigmond elnöklése alatt egy bizottság küldetik ki, melynek tagjai: Széll Kálmán, Puky Gyula és Márk Endre s éljenzéssel fogadják a bizottság elnökének Ritóknak azon kijelentését, hogy ő maga el fogja a szabályzatot készíteni s úgy boesátja bizottság tárgyalása alá.

A fugyii egyház kérelme a tőkesegély-bizottsághoz útasittatik.

Aztán felebbezések következnek a mező-túri egyházból. Első sorban is a mező-túri tanítók az ellenfelebbeznek, hogy a heves-nagykunsági egyházmegye a tanítókat az általok felmutatott eredményhez képest klasszifikálja, illetve az iskolákat osztályozza. Ezt az eljárást a tanítók sérelmesnek találják. A kerületi közgyűlés azonban tekintettel a törvényben kimondott elvre s aztán arra, hogy az osztályozásra már pusztán statisztikai szempontból is szükség van, — a felebbezést elutasítja — és szerintünk egészen helyesen! Ma már úgyszólván minden közhivatalnok osztályozva van; kondűit-listájok van az állami hivatalnokoknak is, sőt a mint tudva van, osztályozva vannak a lelképásztorok is. Nincs ebben semmi sérelmes, semmi lealázó. Sérelmesre csak akkor lenne ok, ha ez az osztályozás titokban történnék; de mig nem ez az eset forog fenn, addig az osztályozás a közintézmények ellenőrzés alá tartozó jellegéből szükségszerűleg következik. Ismét Mező-Túr következett. Az egyháztanács előbb az újonnan választott lelkész fizetését akarja pénzé átváltoztatni; aztán azt szeretné, hogy ha már a földek a lelkész fizetésében megmaradnak, legalább az a kicsiny (!) jog adassék meg az egyháztanácsnak (!) hogy ezeket a lelkészi javadalmazáshoz tartozó földeket (melyek mellékesen megjegyyezve alapítványi földek!) ne a lelképásztor, hanem esetről-esetre az egyháztanács adhassa ki haszonbérbe. Az egyházmegye igen természetesen ennek a rendkívül különös kérelemnek helyt nem adott, hanem utasította a túri egyháztanácsot, hogy tartsa magát a fizetés-levéhez. Ebben aztán a túri presbyterium ismét nem nyugszik meg, hanem hozza az ügyet a kerület elé. De bizony hasztalan! Az egyházkerület az egyházmegye álláspontjára helyezkedik s a túri presbyteriumot felebbezésével elutasította.

Mi pedig még csak képzelni sem tudjuk, hogy miképen lehet ilyet forcirozni, avagy csak fel is vetni! Vagy a lelkészt illetik azok a földek, vagy nem a lelkészt. Ez utóbbi esetben el kell tőle egyszerűen venni. De ha (a mint a folog áll) a lelkészt illetik, akkor miféle okvetetlenkedés az, hogy a lelkész földjeit a presbyterium adja ki? Sok minden itt felmerülhetó nehézményektől eltekintve, kíváncsiak vagyunk, hogy mi történnék akkor, ha véletlenül Mező-Túron olyan presbyterium állana össze, melynek tagjainak többsége a lelkésznek személyes ellensége volna? Mi ugyan nem hisszük, de nem volna kizárva a lehetőség, hogy csupa ellenszemből, vagy malitiából kiadnák a — mondjuk — 1000 forint haszonbért érő földeket, 100 azaz száz forintért és erről tovább senki sem krétálna. Bizony-bizony szomorú jele ez nemesak az időknek, hanem elsősorban annak a beteges közszellemnek, mely a mező-túri egyházat, e nagy és fényes egyházunkat tudtunk szerint már régebb idő óta zsibbadásban tartja. S mi a magunk részéről azt láttuk volna jónak, ha e csomót a traktus magyaros őszinteség által irányított kemény kardcsapással vágta volna ketté. De megvalljuk, volt egy kis lutheranizmus a traktus végzésében is. Mintha keztyűs kézzel kezelné a túri ügyeket. Pedig hiába! Ime a túriak még az ellen is felebbeznek, hogy néha-napján az iskolaszéki elnök a tanítókra vonatkozó ügyeket csak a maga szakállára terjeszti fel s nem tárgyalja azokat a presbyteriummal vagy iskolaszékkel. Kár, hogy a felebbező urak nem halották e ké desben a Ritók Zsigmond fejtegetését, melynek eredményeként a traktus határozata helyben hagyatott.

Szomorú s az iskolák államosítási láza által

elfogott urakra rendkívül tanulságos a tiszta-újlaki reformátusok panasza. Ezek évekkkel ezelőt feladták felekezeti iskolájokat, abban a reményben, hogy az állam nekik elegendő iskolát állít fel. Állított is kettőt, de mint hivatalosan jelentik, most ezek az állami iskolák túltömöttek már s az esperes nyilatkozata szerint kiválogatva útasítják onnan vissza a református szülők gyermekeit, úgy hogy azok semmiféle oktatásban nem részesülhetnek. Ime így realizálódik a mi „rémlátásunk“. Rémet látunk mi igen, de a „rém“ is megvan tényleg és valósággal! Határozat: szálljon ki T.-Ujlakra az egyházmegyei elnökség, vizsgálja meg a dolgot; szerezzze be az allammal kötött szerződést s vesse fel a kérdést, ha vajjon nem látják-e a tiszta-újlakiak elérkezettnek az időt, hogy református felekezeti iskolájokat ismét visszaállítsák. (A róm. katolikusok ugyanott a magokéit fel sem adták!) „Mene-mene tekel úfarszin.“!

A tárgysorozat egyéb pontjai közül mint érdekesebbet felemlítjük még, hogy „Ohat“ Debrecenhez visszaesatoltatik; a békésbányai, beregi, bihari, debreceni, felső-szabolcsi, heves-nagykunsági, máramaros-ugocsai, nagy-bányai, nagy-károlyi, szatmári egyházmegyék különböző felterjesztései elfogadtatnak. A vagyonskönyv elkészítésével várunk, mert a konvent most dolgozik rajta, az Apafi só-alap megváltási összegének a m.-szigeti egyház által eszközölt megosztása helyben hagyatik, de kimondja kerületi közgyűlés, hogy mihelyt arra kedvező alkalom nyillik, gondoskodik M.-Sziget a 2-ik lelkészi állás visszaállításáról. *Takács Lajos* segédlelkész kérésével elútasítatik.

Ezek voltak közgyűlésünk főbb tárgyai. Az adásvévesi, csere és bírósági ügyekről (szokatlanul nagy számmal voltak!) majd szólanak jegyzőkönyveink.

A két * közötti részt írta Sass Béla, a többit Eröss Lajos.

Excelsior!

A *vajdai Nagy Lajos* és hitvese *Dobozi Erössbet* énekkari alapítók emlékére rendezett összejövetelen, *dr. Erdős József* felügyelő-tanár által elmondott beszéd. 1900. nov. 18.

A természet bájainak gyors továllanása, a tar mezők néma méla térei, erdeink, ligeteink nesztelen egyhangúsága, halmaink és kerteink komor ábrázata, az őszi szellő, a ködbe búrkolt láthatár, a rövidülő napok és hosszabbodó éjszakák, egytől egyig, észrevétlenül, önkéntelenül, ellenállhatatlanul, a múlandóság érzetét keltik fel szivünkben. Mért nem dalol a pacsirta, miért hallgat el a csalogány és a vándormadarak miért költöznek el tájainkról, ha lehűll a rezgő nyárfalevele? Honnan az a lehangoltság, bágyadtság, közönyösség, mely megszállja a kedélyt, mikor a zöld lombok megfakulva aláhullanak, a színes lepkek eltűnnek és a méhek zsongása elhal! Vagy talán csak káprázat, delibábszerű csalódás, álmodozás mindaz, a mi velünk játékot üz, a minek láttára hervadozásnak indul örömnünk, reményünk, midőn megszűnik a mennydörgés harsogása s nem pattog a villámstor és nem kél szivárvány az égen?

Nem álom ez, ifjú barátim; ez a való élet. Ugy alkotá lenyünk a bölcs Isten, hogy a természeti világ változásaiban saját történetünket szemléljük. Nekünk szintén van boldog tavaszunk, nyájas meleg nyarunk; de a mi pirosló rózsánk is váratlanul, meglepő hirtelenséggel elvirít, ifjúságunk vig dala perccenetek alatt elzendül, éltünk szép kikeletjét visszajöhetetlenül elzárja az arany kalászokkal kecsegtető nyár. De hajh! mily

röpke szárnyakon futnak el szemeink elöl az arany szegélyü nyári felhők is és azután béborúl felettünk a kék égbolt s homálylyal köti bé a föld magát, arca, keble hül s lelkünk is, mint a borús égi táj, fény, meleg, erő és élet után óhajtozik.

Im így jár minden az ég alatt. Megemésztjük esztendeinket, mint a beszédet. Kinyilunk, mint a virág s aztán arcunk derüje besötétül, vigasságunk siralomra fordul; elhervadunk, elszáradunk; porhoz, hamuhoz hasonlóvá leszünk s őszi árnyékként tűnünk el!

Am a folyamok fagyos bilincse, a szelid, enyhe napsugár varázsérítésére szétpattan; a téli csillagatlan éjszakák sötéttségét nyájas, búbajos hajnali fény őrzi el; a fenséges menyboltozat kigyul s újra száll a lét és örökkévalóság Urához a halandók ajkiról a vig hozsánna és halleluja!

Nemde, a mi életünk példázolata a végetlen természet! Beszélj hát a földdel embernek fia s az megtanít téged. Megtanít, hogy szeressed a te Uradat Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből s szeressed felebarátodat, mint tenmagadat. A szeretet e királyi törvényét azok értik meg valójában, a kik szellemi, anyagi, erkölcsi talentomaikat embertársaik boldogítására, hazájok javára és Isten dicsőségére, gyakran nélkülözések árán is, önként, önzetlenül odaszánják, feláldozzák, hogy annál hasznosabban gyümölcsöztessék, kamatoztassák harminc, hatvan, sőt százannyira. Szóban, gondolatban, tettben boldogítani mást — mily magasztos eszme, mily mennyei hivatás! Egybefűzni a tökéletesség kötelekével minden szívet; nemesíteni e föld vándorainak erkölceit, lelkületét; éltető jótékony meleget árasztani a rideg, fásult keblekbe; terjesztetni a szellemi, értelmi világosságot, oszlatni a nyomort; sírni a sírókkal; gyarapítani a művelődést; nagygyá, dicsővé tenni e hazát, megszentelni Istennek nevét, s mindezt szeretetben szeretettel... ez az evangyéliumi keresztyén élet missiója és gloriája! Ki ilyen élt: neve áldott emlékezetben fennmarad s még poraiban is hat, beszél, alkot és gyarapít. Tényei láttára, jóságának tapasztalatára szívünkben halás kegyelet szent érzete fakad fel s példája szövétnekként világol az utódok előtt, nyomdokai követésére buzdítva a fogékony nemzedékeket.

Ilyen fenkölt gondolkozás és nemes célzat vezérelte néhai vajdai Nagy Lajost és hitvesét Dobozi Erzsébetet, midőn főiskolai énekarunk részére kegyes alapítványt tettek. Legyen áldott emlékezetök!

Te pedig nyíló virághoz hasonló reményteljes ideális Ifjúság! gondold meg szivedben, hogy kikelet, nyár, ősz s tél örök rendben jönnek elő és tűnnek el a Lőles Teremtő végezése szerint. Elhervad az élet zöld lombjának virulata s mielőtt eszünkbe vennők, meglep az erőtelen kor, melyben az ember már csak keseregni hajlandó, de többé nem munkálkodhatik. Azért hát minden órának leszakaszd virágát; élj az idővel, míg nappal vagyson. Szép és nemes pályádon versenyezve diadalszomjasan fuss a cél felé; varázstűz lelkesítse kebledet, dal deritse dobogó szívedet, nemes törekvés acélozza kitartásodat s akkor bizva bizhatol, remélve remélheted, hogy a pálya végén babér köríti halántékedat.

Kövessük csüggedetlen a becsülettel, szeplőtelenül megörzött zászlót eme jelszóval:

Excelsior!

Helyreigazítás

a „Debr. Prot. Lap“ f. évi 46-ik számában „Egyházkerületi közgyűlés“ cím alatt, nt. Erőss Lajos tanár úr által közzétett tudósításra nézve.

A mai szokásos gyors hírszolgálat szükségképeni következménye az „aktualitás“. S amennyiben a khinaiakkal foglalkozni: mai napság, „aktualis“ dolog, hasonlatomat is innen veszem, hiszen a mire történik a hasonlítás, úgy is minden időben aktuális volt — Anno 1-től kezdve.

Igénytelen kis helyreigazításom nem fogja nélkülözni a hírszolgálatot illetőleg felállított ama másik elvi megállapodást és kívánalmat sem, hogy t. i. : a „póz“ kerülendő; földolog az igazság és tárgyilagosság. Tehát csak egyszerűen, úgy a mint jön.

A khinai császárról mesélik, hogy mikor ifjú korában a tanulásra kénytelen vetemedni a „meny fia“ nehogy sérelem essék drága testén, a lecke nem tudásért a mellérendelt hasonlókorú szolgálgyereknek bambusznádalnak a talpára.

Eddig a hasonlat.

Kedves nagytiszteletű uram! Higyje el, — mert tapasztalatból tudja, el is hiszi, hogy a református tanítóság helyzete sok tekintetben ugyanaz, a „meny fia“ mellé rendelt a bambusznád csipős útéseit, minden igaz ok nélkül elszenvadni kénytelenített khinai szolgálgyerek helyzetével. Mennyiben magyarázható meg és ki ez eljárás helyes volta, vagy helytelensége — Khinában, nem tudom, de az már körül belől axiómaként is megállhat, hogy Magyarországon nem helyes. S nem áll, különösen a mi közös, kálvinista hitünk érdekében, hogy a kálvinista tanítóságot, mely nemcsak hivatása, tehát kötelessége szerint, hanem igazi lelki meggyőződésből, a legnemesebb ambícióval is arra törekszik a maga szükös helyén, a mire édes nagytiszteletű uram és a m. t. lelkészi kar a kimutatott vagy kivívott nagy terrenumán, mondom, hogy azt a tanítóságot, mint valami aktualis thémát folyton szerepeltessük s gyöngéden, vagy keményebben a sorok közt, vagy az Úray féle „elszántsággal“ előrántsuk, s mintha egyenesen arra teremtette volna a felséges mennyei Atya, hogy minden akut, vagy kronikus egyházi bajunkban, jobbra-balra bambusznádaljuk.

Ha az időnként feltűnt áldástalan csipkedést, vagy dorongolást végző egyén a kiszolgált mesteremberekből lett „kosta hadat“ kárhoztatta a khinai szolgálgyerek szerepére s célpontnak tekintette jó és rossz kedvében egyaránt, talán még magyarázható — az illető „célpontok“ bárdolatlanságával, nem azonban a másik fél fölényben álló helyzetével, de — nekünk úgy tetszik, lehet hogy csalódunk, mi szerint ma már egyikkel sem magyarázható, ha t. i. az utóbbira nézve áll még ma is az a kijelentés, vagy talán csak elv, hogy „a lelkész és tanító munkatársak.“

Nem kétlem, hogy kedves nagytiszteletű úr is osztja e fenti elvet, hiszen ezt annyival könnyebben teheti is, mert nem rég óta bár, de szintén tanító, ki nagyobb bölcsességgel nagyokat tanít, mikor mi sokkal kevesebb bölcsességgel, de a tanítványok fejlettsége, helyesebben fejletlenségéhez képest elegendő bölcsességgel tanítunk kicsinyeket.

S ha osztja a fenti kijelentést, vagy talán elvet, engedje meg kedves nagytiszteletű uram azt a kérdést, mily, előttem ismeretlen, mások előtt nem értett, alapra helyezkedve méltóztatott az összes református tanítókat egybefoglalva, jelzett tudósításában, a következő citált

sorokat egyházi életünk fejlesztése érdekében oly sokat haszonnal használt pennájából kicsusztatni: „Hanem az már igazán elszomorító jelenség, melyet Uray leplezett le, hogy saját tanítóink lásdnak fel a felekezeti iskolák ellen. Hát elfelejtették volna ezek az úrak (sic) a historiát, melynek bizonyossága szerint valamikor épen az ő őseik együtt mentek a lelkészekkel a gályákra egyházokért és vallásokért. Nagy dolgok ezek s a lelkészekre, esperesekre vár a feladat, hogy erélylyel közbelépjenek s a ragály (!) terjedésének a meggátlására a szükséges lépéseket megtegyék.“

Nagy vád ez kedves nagytiszteletű uram! És erős felhívó szózat a lelkészek, esperesekhez a kemény megtorlásra vezető „szükséges lépések megtételére“. Ugyannyira nagy és erős, hogy szinte felesleges Mert szerintem minden oly beszéd felesleges, inkább árt, mint használ, a mely nem a bemondott alapon épült. Ugy vagy amúgy következtetni szokott olykor az ember s néha csak midőn a végeredményre jut, veszi észre, hogy torzszülöttet szorongat markában, melyet undorodva el is hajít.

Mért nem tette ezt kedves nagytiszteletű úr! Hiszen az egyházkerületi gyűlésen, hol a tarpai, gáti, n.-beregi stb. református iskolák államosítása szóba került fültanúja voltam annak a „pálcatorésnek“, melyet Uray Imre úr, a beregi egyházmegye gondnoka „súlyos vádként“ úgy a tanítókra, mint a lelkészekre elmondott, de ő ám utána tette legalább, hogy „akinek nem inge, ne vegye magára“.

Es az a „megdöbbenő leleplezés“ a kétélű kard természetével birt; s az a része volt jobban kiélesítve, a melyik a lelkészi kar illető tagjai felé volt fordítva, a melyről kedves nagytiszteletű uram semmit sem szól, semmi kétség: egyszerű feledékenységből.

Nekem, módomban állván a szószerinti szöveget közölni, engedje meg, hogy helyreigazításként tegyem, — természetesen csak az idetartozó részt, ecce: „hisz' itt (talán Tarpán?) maga a tanító bűjtogatja a híveket, azért, hogy ha állami iskolai tanító lesz, megszabadul az egyházmegye nyüzgő karjaiból, meg hogy tekintetes úr lehessen“. — „A másik meg az, hogy a lelkész, 50 frtos hitoktatói állásra szert tegyen. Itt mindjárt öt hitoktatói állás: 50 frtjával 250 frt. . . takaros mellékjövedelem“.

— „Különben is úgy kellene, hogy a lelkész urak nagyobb tevékenységet gyakoroljanak a lelki gondozás körül-stb.“

Csak ez utóbbira tett elnöki figyelmeztetésre, midőn felállott nevezett gondnok úr, ismét utána tette a figyelmeztetést megköszönő szavának, hogy „a kinek nem inge, ne vegye magára“.

Ez a tény, melyből következtetni lehet Tarpára, vagy nem tudom melyik illetékes egyház tanítója és lelkészére, de nem az összes református tanítóságra, lázadással vádolván e jó „urakat“.

Ennyit tartottam kötelességemnek helyreigazításként és tanítótársaim felvilágosítására elmondani. Tettem ezt, ismétlem kötelességből — mivel a tiszántúli nagy egyházkerület összes tanítóságát, mint egyszerű érdeklődő, egyedül képviseltem. Bár ne kellett volna ily kemény kötelességet végezniem.

Csurka István,
kalvinista tanító.

Válasz a fenti cikkekre.

Nem volnék az, a ki vagyok s a kinek tartom

magamat, ha mint szerkesztő a magam részéről e cikk közzététele elé bármi akadályt gördítettem volna Noha meg vagyok győződve a felől, hogy lapunk érdemes olvasói között senki más nincs, a ki az általam megírtakat úgy értette volna, mint ahogy azt Csurka tanító úr értette. — Ő ugyanis azt hiszi, hogy én ama komor szavakkal az egész kálvinista tanítói status ellen fordultam; ennek következtében aztán védelmébe veszi azt . . . én ellenem! Nohát édes tanító úr, nemcsak egyházam, de épen a szóban forgó tanítói status érdekében is szívemből kívánom, hogy önöknek elkese-redettebb ellensége soha ne legyen mint én vagyok! S ha kíváncsi rá, hogy én milyen vagyok, forduljon instrukciókért a kémeri, földesi és püspökladányi tanítói karhoz. Ezekben az egyházakban szolgáltam mint lelkész; könnyű lesz az információszerzés. De az is igaz, hogy az én tanítóm mind e helyeken olyanok voltak, kik mikor egyházunk érdekeiről volt szó, mindig az én táboromhoz tartoztak. Azok kálvinisták ugyis mint tanítók, ugyis mint emberek.

Közelebb térve inkriminált-cikkemhez, a dolog igen egyszerű. A beregi egyházmegye gondnoka erős szavakban támadja meg az általa ismert tanítók egy részét s kimondja, hogy annak oka, hogy a beregi egyházmegyéből most is 5 egyház kéri az államosítást, nem ám a hívek akarata vagy szegénysége, hanem a tanítók törekvése, kik megunták az egyházi szigorúbb felügyeletet és a tanfelügyelői lazább felügyelet után sóvárognak. Ezt mondta Uray s maga kérte az egyházkerületi közgyűlést, hogy útasítsa el a kérvényeket, mert ő be fogja bizonyítani, hogy így van a dolog s híveink nemcsak hogy nem akarják, hanem egyenesen ellenzik az államosítást.

Már most a referádának természetéből folyik, hogy mikor a referens e tárgy felett subjectiv bírálatot mond, kizárólag ő is csak a szóban forgó és ekként megvádolt tanítókról szól s nem az egyetemes tanítói karról. Így szóltam én is s ezt annál jogosabban tehettem, mert kezeim között van egy cikk, a melyet a közgyűlést megelőzőleg 3 nappal arról a vidékről (és ezt tessék jól megjegyezni!) éppen egy tanító küldött be hosszám, melyben es a férfiúi tényekre, adatokra hivatkozva minden isében igazolja Uray felssólalását s arra kér, hogy a mennyiben tehetem, szentegyházunk érdekében álljak elébe ennek a ragálynak. Ismétlem: erre egy tanító kér arról a vidékről, a hol nyakra-főre akarnak államosítani. Én ezt a cikket Uraynak, az ő felszólalása után, ott a közgyűlési teremben azonnal meg is mutattam.

Ezzel tehát, azt gondolom, tisztában vagyunk.

A mi a lelkészek megvádolását illeti? Legyen nyugodt tanító úr, én azokkal szemben is ki merem mondani, a mi igazság. Az igazság pedig az, hogy hogy Uray tényleg azokat is és úgy vádolta, mint a hogy fentebb Csurka úr elmondja. De én erre első közleményemben csak azért nem reflektálhattam, mert én e közleményt csak az első napi tárgyalásról írtam s Uray a lelkészekről részletesen csak a másnapi beszédében nyilatkozott. Vagyis Uray két beszédet mondott s én megjelent ctkemet első beszédjének az ismertetésével végeztem, a melybe természetesen nem vehettem be azt, a mi a gyűlési teremben csak másnap hangzott el. Már csak azért is jó lett volna tehát referádám végét nyugodtan bevégni.

De ha már fel méltóztatott ezt is hozni, hát itt végzek ezzel is s kereken kijelentem, hogy ha csakugyan vannak olyan lelkészek, — bárhol az országban,

— kik a református népiskolákat csak azért igyekeznek államosítani, hogy aztán az így államosított iskolákban, mint vallásitanítók 50 forint díjazásban részesüljenek (ezt mondta Uray!) hát azokkal is éppen úgy kell el bánni, mint az általam apostrofált tanítókkal. Ez nem tréfa dolog; itt nagy és fontos egyházi közkérdésekről van szó s az egyház a maga belhivatalnokaitól (legyenek azok akár lelkészek, akár tanítók) jogosan megvárhatja, hogy külső bástyafalainak a megvédelmezésében éppen olyan buzgóságot fejtessenek ki, mint a fellegvár megvédelmezésében. Nincs is kétségem a felől, hogy az illetékes faktorok tudni fogják az ilyen lelkészekkel szemben is kötelességüket, Noha — megvallom — én arról, hogy közöttünk lelkészek között ilyenek is akadnak, az Uray felszólalásáig semmit sem hallottam. De ez a vád teljességgel nem az egész lelkészi státust illeti ám, Uray sem úgy értette. S ezt nekem Csurka tanító úr annyival inkább elhíheti, mert hiszen ország-világ tudja felőlem, hogy a falka esztendőkből éppen én voltam az, ki eszemmel, tollammal unosuntalan a lelkészi státust védelmeztem. Ha a szükség úgy hozza magával ott leszek én a tanítók mellett is; de csak azok mellett, a kik erre rászolgálnak. Ellenkező esetben pedig nem teszek semmi különbséget lelkész és tanító között. Erről legyen meggyőződve. Az érdem érdem, a hiba hiba; bárholnan jöjjön az; de az egyik, mint a másik csakis az illetőnek imputálható.

E. L.

Most az egyszer.

(Megsziveltessék az Egyh. Törv. 269. §. 5. p.),

A reformáció évfordulójának ünnepe Isten jóvoltából újra eljött, mire e sorok az olvasók elébe jutnak, akkorára el is tűnt e nevezetes ünnep újolag. De magával hozott egy fontos kérdést és e kérdés alkalmoszerű is, fontos is reánk akkor is, ha a reformáció évfordulóját már megünnepeltük. Sőt éppen ekkor fontos és actualis, mert, . . . számolnunk kell a reformáció napján begyűlt perselypénzzel. Be kell küldnünk az orsz. közalap e. megyei kezelőjéhez. És be küldjük. Be ám, a ki beküldi! a ki pedig be nem küldi? Annak se török be a feje, legfőleg az egyházát főlemlegetik a Konvent jegyzőkönyvében, hogy a reformáció perselypénzről, meg a közalapról tudni sem akar. Ilyesmit panaszol most is a konventi jegyzőkönyv 8-ik száma az 1. p. alatt. (L. a konv. jegyz. 8-ik 1. 5-ik bekezdését) Ott arról van szó, hogy némely egyházmege, jelesül az erdélyi egyházkerületből két egyházmege — meg egy más kerületbeli egyházmege — továbbá az u. n. püspöki vizsgálat alatt álló egyházak nagy része — Kolozsvár, Ilyefalva, Seps-Szent-György, Kézdi-Vásárhely és Maros-Vásárhely — következetesen egy krajcárt se szolgáltanak be a közalapba reformáció perselypénz címén.

De hát hogy mernek így cselekedni, illetve így nem cselekedni, ilyen következetesen nem fizetni? Felelet: úgy, hogy joguk van hozzá, akarom mondani részükön vagyon az igazság. Isten látja a lelkemet, hogy nem vagyok nagy pártfogója sem a szabálytalanságoknak, sem az erdélyi specialitásoknak, sőt ezek ellen néhanapján szót is emeltem.: mindazáltal constatalnom kell, hogy most az egyszer igazságuk vagyon, a nem fizetés dolgában egészen a törvény alapján állanak. Mondom, — fájdalom — mondanom kell, — hogy törvény értelmében nem tartoznak ezen a címen

fizetni. Annak az erdélyi két egyházmege, meg annak az öt püspöki egyháznak, valamint a tornai egyházmege a nem fizetés miatt nem lehet semmi szemrehányást tenni legalább jogosan nem. Törvény nélkül a bűn holt állat.

De ne tessenek rólam semmi kedvezőtlen föltételezni. Szinte félek ugyanis, hogy maga a nagy tiszt. Szerkesztőség ilyenformát gondolhat: ezt az embert talán . . . megfélemlítették, vagy pedig . . . lekenyerezték.

Jó lelkiösmerettel, törvényes alapon írom az apológiát, . . . de a mellett nagy örömmel is, . . . hogy egyszer már én is constatalhatom, miszerint ama specialis területen élő testvérek is járnak a törvény ösvényein.

Tudva levő ugyanis, hogy az Egyh. Törv. 269-ik §-nak 5-ik pontja szerint a közalap gyarapítására a reformáció napján *nem a perselypénz* rendeltetik, hanem a hirdetések jövedelme; a hivatolt §. 5-ik pontja ugyanis így szól: „évenként egyszer, október hó utolsó vasárnapján, mint a reformáció évfordulóján a templomi *hirdetések* jövedelme.“ Tehát a perselypénz nem kívántatik, jelenleg pedig hirdetésekéből való jövedelem nincsen, mivel hogy hirdetés sincsen.

No lám, hogy ők is megtartják a törvényt! Több mint valószínű, hogy a hivatolt §-ban a „*hirdetések jövedelme*“ kifejezés tollhiba, de tény, hogy ma nap ez az érvényben álló §. és ők megtartják.

De hát mi, — a kik fizetünk — megrontjuk a törvényt? . . .

Azt gondolom, mi se rontjuk meg, hanem csak a tollhibát helyesen értjük, lelkiösmeretünket így igazolván: *a törvény jó, ha valaki jól él azzal.*

Biztosra veszem, hogy a közelebbi Zsinat e §-t is revideálja és a „*hirdetések jövedelme*“ kifejezés helyére ezt fogja ígteni: *a perselyek jövedelme*. Vajha így történnék, hogy ama három egyházmegeknek és amaz öt püspöki egyházaknak *igazuk és jogos alapjuk* lenne akkor is, ha valamikor a közalap javára fizetni találnak. Bizony nem szeretném, ha a pártfogolás alapját elveszíteném és többé nem találnék jogalapot mellettök szót emelni, quod Deus avertat!

Reformpárti.

K Ü L F Ö L D .

A new-yorki ref. egyház köréből.

Amerika történetében magyarok nevével az időtől kezdve találkozunk, a mikor a magyar nemzet ügyét, dicsőségét sirba temették Világos mezején . . . A nagy nemzeti katasztrófa után Magyarország első szülöttei, a hősök hősei elvesztek; azoknak a kezébe pedig, kik életben maradtak, vándorbotot adott az isteni gondviselés. Bujdosókká, hontalanokká lettek a hazáért; sokan közülök itt kötöttek ki, hol a szabadságnak nincsenek ellenségei; itt az amerikai földön, hogy Amerika szabad légkörében is hazájuknak éljenek.

Az ötvenes évek magyar hőseinek ez a kivándorlása nemzeti hősök zarándoklása volt az ifjú Amerika szabadságszerető népeihez.

1851-től 1900-ig nagyot fordult az idő kereke. A vén Európa különböző nyelvű, különböző fajú kivándorlóit nyomon követték az új hazát keresők Magyarországból is. A nemzeti küzdelmek ideje lejárt: ideális nemzeti célokért, a haza boldogságának munkalásáért

idegenbe senki sem vándorolt. A rugó, a mi a népet a haza határaitól messze idegenbe üzte, a meggazdagodás vágyával, a dollárhajhászattal kezdett egyjelentőségűvé válni. Amerikai földön azonban ihletetlenül nem maradtak ezek a sivár lelkek sem: az új haza szabadságszerető népeinek lázas munkássága, vallásos levegőjének éltető fuvalma megedzette, átídomította az anyagság hétköznapias gondolatába zárkózott embereket is. Új föld után új ég. Egészséges, férfias gondolkozásmód: üdén lüktető életerő; szívből fakadt, legmélyebb vallásos áhitat: az amerikai népszellem ez alapvonásai, mint a kovász a tésztát, úgy alakították át a földtekének Amerikában összejött népeit. S a mi a népeknek ez áthasonulási folyamatában a legszembeszökőbb mozzanat, az a magyar faj csodálatos természete. Angol, ájris (ír), német, tallján, francia, muszka, — idővel mind *amerikaivá* lesz: úgy élnek itt, mintha *otthon* volnának; hazájuknak nevezik azt a földet, melyen megtelepültek s gyűlölik azt a hazát, melyet elhagytak. Csak a magyar marad meg mindig *magyarnak*: lelke, mint a kisérlet, vissza-visszajár a hazának elhagyott, boldog földjére, mert talán szebb lakóhelyet könnyebb megélni, de *hasát*, melyhez annyi szent emlékezet csatol, rajta kívül e nagy világon seholy nem talál. „Szívet cseréljen az, a ki hazát cserél”, — a költő eme szavainak csak *magyarul* van értelme.

S a ki az Amerikába szakadt magyar nép mozgalmait élénk figyelemmel kíséri, lehetetlen, hogy tisztelettel ne adózzék neki. *Társadalmi és egyházi* életének minden egyes mozzanata fényt, dicsőséget áraszt reá, a magyarok nevére. Világpolgárság, az ismeretlen előtte: hű gyermeke mindvégig a magyar hazának. S ha a messze távolban, a tapasztalás és megpróbáltatás iskolájában életének egy részét leélte, visszasír Jákob pátriárkával a hazai Szent örökségbe, hogy szellemi vagyonát s földi kincseit őseinek földjén kamatoztassa.

* * *

Eppen ez a körülmény, a magyar nép nem állandó volta okozta, hogy az amerikai magyaroknak úgy társadalmi, mint egyházi úton való tömörítése, összetartása kimondhatatlan nagy munkába került. De a letűnt század két utolsó évtizede dicsőségesen bevégezte ezt a nagy munkát is. A csoportosulás — a dolog természetéből folyik — kezdetben csakis *egyházi* terepen történhetett. S mivel New-York városában volt s ez idő szerint is itt van a legnépesebb magyar kolónia, 1881. szeptember 15-én itt kezdte meg missziói működését *Kecskeméti Ferenc*, ref. s.-lelkész (jelenleg ev. ref. lelkész s a „*Keresztyén Evangyélista*” szerkesztője Békésen). Azzal a céllal jött ide, hogy itt az evangéliumi szellemű theológiát tanulmányozza; hittani és egyházkormányzati nézeteit a tapasztalt keresztyének között tisztázza, érlelje; lássa az amerikai keresztyén életet, melyről egyes amerikai prédikátorok látása és hallása, kivált a világ legnagyobb evangyélisztájáról, Moodyról hallottak után magas várakozással volt eltelve. *Kecskeméti* az evangéliumi keresztyénséggel *Edinburgban*, Angliában ismerkedett meg, a hol másfél évet töltött. New-Yorkban, már november 13-án prédikálni kezdett honfitársainak. Az első isteniszteletet az *Union College* egyik imatermében tartották, melyen 12 magyar (férfi és nő) s 3 angol és 1 magyar hírlapíró volt jelen. Pár hónappal ezután a *Cooper Institute* egyik termében tartotta az isteniszteletet, mindig csak vasárnap délelőtt. A második isteniszteleten vol-

tak huszan, azután ötvenen... 1882-ben a *New-York Presbytery* (a new yorki presbyterianus ref. egyházak tanácsa) vette fel ügyüket s *Kecskeméti* a *Home Mission Board*-tól évi 300 dollár tiszteletdíjat kapott. Ez évben már *Dr. Deems* nagyhirű ref. lelkész templomának, a *Church of Strangers*-nek imatermében voltak a magyar isteniszteletek. Még ugyanez év márc. 22-én Kecskeméti hivatalába ünnepélyesen beiktattott a *Presbyterian Board* által. A beiktató ünnepélyen gyönyörű beszédet mondott *Dr. Deems*. Ő ismeri — úgy mond a jövevény szívet. Ő is úgy jött New-Yorkba, mint jövevény: minden barát, minden biztatás, minden szeretet tapasztalása nélkül. S neki is van egy fia, fiatal ember, mint a magyarok lelkésze, a ki távol lelkészkedik, az ifjú magyar lelkészről reá gondola. Intette a magyarokat, hogy legyenek hívek lelkészökhöz s kövessék őt, úgy nevelik erejét. Ha elhagynák őt, a ki még ifjú és első az utána következő magyar lelkészek hosszú sorában: ő lehanyaglanék s akkor ők, mint egy ember állanak fel a magyarok ellen, kik iránt különben oly szívesen érdeklődnek s a kik, ha összetartanak, igen jelentékeny szerepet játszhatnak New-Yorkban. Szép alkalom volt ez! Az érdeklődés nap-nap után fokozódott. A *Presbyterian Board* Kecskeméti fizetését 600 dollárra emelte fel.

A lelkesedés lángja azonban nemsokáig lobogott. Ebben az évben özönlöttek ki a szegény magyarok a „*gróf*” Eszterházy és társai felhívására Amerikába; a *Castle Garden*-ben, a bevándorlási hivatalban egész telet ott töltöttek szegények. Ezek nehányszor olyan csapatban mentek a magyar imaházba, hogy alig fértek be. Mivel azonban Kecskeméti a telepítési műveletben teljességgel nem akart résztvenni, elhidegültek iránta s másokat is elhidegítettek. E miatt is, egyéb okok miatt is a hallgatók száma igen megfogyott. A legnagyobb nehézséget azonban az okozta, hogy magyar reformátusok alig voltak New-Yorkban; leginkább pápisták, zsidók s felvidéki tótok voltak. A választott *presbyterek* is, ahány, annyiféle vallásuk voltak. E miatt a *New-York Presbytery*-nek sem volt reménye a magyarok közt végzendő sikeres munkához. Kecskeméti pedig, mivel haza is hívták, harmadfélévi működés után elhagyta Amerikát.

Kutly Zoltán,

new-yorki ev. ref. lelkész.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Főtiszteletű és méltóságos Kiss Áron** püspök úr f. hó 20. ünnepelte születésnapja 85. évfordulóját, mely alkalommal elnöktársa gróf Degenfeld József egyházkerületi főgondnok úr, valamint általában Debrecen város társadalmának kiváló alakjai részéről szíves üdvözlésekben részesült. Főiskolai tanári karunk az ősz patriarcha előtt testületileg tisztelgett s a tanári kar őszinte tiszteletének, odaadó ragaszkodásának és meleg jó kívánatainak dr. *Bartha Béla* akad. igazgató adott ékes kifejezést. Isten tartsa, óvja s áldja anyaszentegyházunknak köztisztelet és kegyelet-környezte oszlopférfiát.

— **Gyülekezeteink köréből.** *Krassó-Szőrény vármegyéből.* Gróf Ráday Gedeon, a békés-bánati ev. ref. egyházmegye gondnoka, a szapáry-falvai ev. ref. egyház felekezeti iskolája részére készített új

padok költségeinek fedezésére 100 (száz) koronát adományozott. — A padok 260 koronába kerültek, maga az egyház fedezte a még szükséges 160 koronát. Felekezeti iskolája fentartásához szívósan ragaszkodik az egyház, minden kívülről jövő ellenhatások dacára, mert meg van róla győződve, hogy iskolája nélkül egyházügye tövemetszett fához hasonló. **Bunya-Szegszárdi** ev. ref. egyházunknak folyó évi november hó 18-án maradandó emlékü napja volt. Tudvalevőleg a 11°032' □ kilométer (191 és $\frac{7}{10}$ □ mértföld) területű Krassó-Szörényvármegyében másfél évezeden át egyedüli református egyház volt a bunyaszegszárdi, melynek 24 éven át önfeláldozásig menő buzgósággal munkálkodó lekipásztora, id. Bihari Gábornak 1899. május 22-én történt elhalálózásával megüresedett lelkészi állásba folyó évi november 18-án igttatott be Nagy Lajos lelkész atyánkfia. A beigtató lelkész Szabó Béla igazfalvi lelkésztárs volt. Jelen voltak még Szöllösi Imre bodófalvi és Rác Károly szapáry falvai lelkészek. A bunyaszegszárdi egyház 35 éves fennállása óta ez az első eset, hogy kebelében 4 református lelkész volt jelen egyszerre, a krassószörényi lelkészek közül (levén összesen öten) csakis a resica-bányai atyánkfia Zöld József hiányzott még. A bunya-szegszárdi egyház tagjai csaknem egészen betöltötték a templomot. Jó benyomást tett rájuk, mind a beigtató, mind az egyházi beszéd, (Máté 7. 26—27. v. alapján); mely mindkettő építő hatású volt és azon a fundamentomon alapult, melyen kívül mást senki nem vethet, a Jézus Krisztuson Kérem e beces lapok olvasóit, hogy legyenek szivesek jókívánataikkal szerencsételni a kised bunya-szegszárdi egyházat és ifjú lelkészét, bizonynyal buzdítólag hat rájuk a szives jó kívánat és üdvözlés. Legyen rajtok Isten áldása! Rác Károly lekipásztor.

— **Pótló- és javító érettségi vizsgálat.** A debreceni ev. ref. főgymnasiumban a decemberi pótló- és javító érettségi vizsgálatok a következő napokon tartatnak: 1. Írásbeli érettségi vizsgálat december 10—14. napjain, jelentkezni kell dec. 9-ig az igazgatóságnál. 2. Szóbeli érettségi pótló- és javító vizsgálat dec. 20-án, jelentkezni kell dec. 19. déli 12 óráig. Az igazgatóság.

— **A debreceni képtárlat** e hó 12-én megnyílt. Elsőrangú munka kevés van a kiállításon, a nagy kompozíciók hiányzanak, számos kiváló művészünk egyáltalán nem küldött képet, de hiszen ez még jóformán kísérlet s a közönség pártolása mindenesetre idevonzaná jövőre képiróink legjavát. Összes művészi kincsünk egy jó szobor, a Csokonai szobra, melynek kevés párját találjuk az országban, és egy gyönyörű kép: a Zichy Mihályé a főiskolai könyvtárban. Ez bizony édes-kevés arra, hogy művészi szükségleteinket kielégítsük és a művészeti oktatást előmozdítsuk. Épen azért volt igen jó gondolat a tárlat rendezése. Mindjárt az első futólagos megtekintésre szemünkbe ötlük keresetlen, egyszerű kompozíciójával és megindító, mélységesen szomorú hangulatával **Dudits Andor Ave Mária**ja. Egy egész tragédia egy kicsiny jelenetben. Értékes munka ugyan csak tőle a pesti tárlatokról ismeretes **Szt. Norbert**. **Spányik Szt. Erzsébet**e, valamint **Hegedüs** lilomos Madonnája. Az utóbbit nagyon széppé teszi az egész képen előmlő égi tisztaságú áhítatos hangulat és a szűz anya bájos és mégis főséges alakjának eredeti, a sablontól eltérő fölfogása. A figurális festők közül legtöbb művel jelent meg **Szenes Fülöp** sok szép kép mellett néhány gyöngye művel. (Judith, Tükör előtt, Bosszú) Ez utóbbi már megtette azt a lépést, a mi a főségest a

nevetségéstől elválasztja.) Derült vidámság és kedves báj jellemzi **Baditz** Terzett-jét, a tárlat egyik legjobb darabját. Poétikus hangulat, derült színek, az erdő költészetének fino n fölfogása, de egy kissé túlzottan édeskés kidolgozás a **Neográdi** ismeretes vízfestményeit. **Zemplényi Tivadar** néhány pompás, jellemzetes alakkal, **Nádler Róbert** néhány kisebb, gonddal megfestett kép mellett egy pompás szalonjelenettel (Duett) köti le figyelmünket. **Németh Lajos** ügyesen festett állatképeivel tűnik ki. Sokkal nagyobb számmal jelentek meg a tájképfestők. A régi jó tájképfestők modorával vannak megfestve **Telepy** képei. Jellemző, hogy ezek a romantikus fölfogású festmények találtak legtöbb bámulóra sőt vevőre a tárlaton. Nem vezett ki még a romantika iránt való érzék a debreceni közönségből. Eredeti fölfogásukkal a képbe b lélehellet egyéniségüket elénekbe tárva jelentek meg **Pállya**, **Ujváry**, **Kinnach**, **Nadler**, **Aggházy** és **Böhm** **litta**. Városunk festői szintén nagyobbrészt tájképekkel vettek részt a tárlaton és pedig szép sikerrel. **Bosznay**, a ki pedig még nem érte el fejlődése tetőpontját, határozottan kiemelkedik. Merész színezésében, könnyed esetkezelésében, de különösen a természet megfigyelésében s változó hangulatainak visszaadásában nyilvánuló eredetisége azonnal lebilincseli figyelmünket. **Bakos Tibor** egyszerű természetességével, **Pálffy József** a Patak partján című festményén egyéni, talán kissé túlzottan csillogó színezésével hat. A női festők: **Böhm Ritta**, **Konek Ida**, **Braunecker Stina** sikerült festményekkel jelentek meg. Az utóbbinak Kedves emlék c. képe bánatosan édes hangulatával sok nézőt hódított meg. Számos képről mondhatni ezeken kívül, hogy jelentékenyen hozzájárultak a tárlat művészi sikeréhez, külön megemléstükre azonban nincs helyünk. A mi a külső elrendezést illeti, a képek izléses, ügyes elhelyezéseért csakis dicsérettel adózhatunk a rendezőknek. Dr. Csürös Ferenc.

— **Birtokviszonyok Debrecenben.** Ily című füzet jelent meg nemrégiben. Írója **Zoltai Lajos**, Debrecen városi levéltárnok, a ki már sok érdekes és tanulságos dolgot hozott napfényre a poros okmányok közül. Ezuttal a jelenben derít reánk kálvinistákra kedvező fényt. Így ír ugyanis: „Nem hagyhatjuk válasz nélkül azt a kérdést sem, mely a birtokok tulajdonságai, társadalmi és műveltségi viszonyainak kutatása során tudul elébünk: azt tudniillik, hogy a régi városalkotó elemnek: a **kálvinistaságnak** mily mértékben sikerült megtartani őseitől öröklött vagyonát az utolsó ötven év alatt növekedő számmal beköltözött más vallású polgárok szerzőképességével szemben. E kérdésre bátran felelhetünk azzal, hogy **Debrecen 16 és fél □ mértföld határából jóval nagyobb terület van reformátusok, általában protestánsok birtokában, mint a mennyire a lélekszám arányából következtethetünk.** Debrecen lakosságának ma mintegy 69%-a református és lutheránus. A többi róm. kath. (18%), gör. kath. (3%) és izraelita (9%). E lélekszám aránnyal szemben protestáns és különösen kálvinista birtokos van: az 50—100 holdasok között 213 93%, a 100—200 holdasok között 91 84·2%, a 200—500 holdasok között 32 68%, az 500—1000 holdasok között 3 50%, az 1000 holdon fölüliek között 1 33%. Tehát 393 közép- s nagybirtokos közül protestáns vallású 339. Római és gör. kath. vallású polgár tulajdonában van: 50—100 holdas birtok 8 3·4%, 100—200 holdas birtok 10 9·2%, 200—500 holdas birtok 8 1·7%, 500—1000 holdas birtok 1 16 6%, 1000 holdon fölül 1 33%. Összesen 28. Izrael-

lita vallású birtokosok száma: 50—100 holdas 4 1·7%, 100—200 holdas 6 5·5%, 200—500 holdas 2 4·2%, 500—1000 holdas — — 1000 holdon fölül 1 33%. Összesen 13. Kitészik ebből a debreceni kálvinista polgár erénye: a józan takarékoság, az őseitől örökölt vagyonnak munkásság és szorgalom útján való megtartása s erős ellenállás mindennemű invázióval szemben. De kitünik egyszersmind az is, amit ma nemelyek szeretnek nem látni, hogy Debrecenhez első és kiváló jussa a kálvinistaságnak, s a kálvinista intézményeknek van.

— **Főiskolánk levéltárnoka**, Balogh Fereac theol. akad. tanár már huzamosabb idő óta nagy gondnal dolgozik azon, hogy az egyházkerületi közgyűlés megbízása folytán elkészítse négyszázados főiskolánk alapítványi törzskönyvét és adattárát. Ez idő szerint a munkálatban a bölcsészeti fakultás javára tett alapítók névsorának részletes egybeállítására került a sor. Ebben a kimutatásban, mely a majd nyomtatásban is megjelenendő nagy műben közre lesz bocsátva, egyenként fel lesznek sorolva az adományozók nevei, annak kiüntetésével, hogy a megajánlott összeg mennyiben folyt be az önként kötelezett időre? Az alapítványok túlnyomó része — s ezt örömmel és elismeréssel regisztráljuk — részint teljesen befolyt, részint pedig a kitűzött határidő bekövetkeztével szép erndménnyel folyvást befizetés alatt áll. De annak megemlítése elől sem zárkozhattunk el, hogy az adakozási készség sokaknál csak a kötelező irat kiállításáig terjedt. Kívánatos, hogy a késedelmeskedők egy újabb felszólításra siessenek befizetni az ajánlat már esedékessé vált hátralékos részletét, hogy a századokra szóló nagy műben ne legyen megörökítve mulasztásuk.

— **Dr. Händel Vilmos** jogakadémiánknak a közjogpolitikai (Szartáry) tanszékre újonnan választott tanára ma d. e. 10 órakor tartja a főiskola disztermében székfoglaló értekezését.

— **Kongrua-ügy.** A folyó, illetve még az előző évi kielégítetlen fizetés-kiegészítő illetmények fedezésére szükségeselt összeg mindaddig nem lévén kiutalványozva egyházkerületünk pénztárához: a folyósítás még most sem eszközölhető. Méltóságos **Degenfeld József** gróf kongrua-bizottsági elnök úr e miatt ismételt fölterjesztést intéz a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz a szükségeselt összeg (30 ezer korona) sürgetése érdekében. A kiigazítási kérvények méltányos elintézése most már annál nyugodtabban várható, mert a vallás- és közoktatásügyi minisztérium módját ejti annak is, hogy ezek a kérvények az egyházkerület részéről megbízandó bizalmi férfi közvetlen meghallgatása után láttassanak el véglegesen. Megemlítjük, hogy olyan sajnós eset is merült fel, melynélfogva bírósági foglalás is vezetett, illetve végrehajtói letiltó rendelvénny érkezett a pénztári hivatalhoz a kongrua illetményre. Ebből kifolyólag **Degenfeld József** gróf, kongrua-bizottsági elnök úr szükségesnek látta, hogy az illetményt élvező lelkészek egyetemes érdekeinek biztos megóvása céljából az egyházkerületi ügyész közreműködésével felterjesztés intéztessek a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz olyan rendelet kiadása érdekében, mely az ilyen zaklatásoktól egyszersmindenkorra megvédje lelkészeinket. Nem a fizetni nem akarás kívánja ezt az oltalmat felhasználni lelkészi karunk részéről, hanem az a jogos kívánalom, melynélfogva az évek során át nélkülözö lelkészek a kiegészítő összeg élvezetében jussanak először annyira lélekzethez, hogy előbb pillanatnyi szükségseiken enyhithessenek. S ha majd magokhoz jöhet-

tek, nem tesszük fel egy lelkésztársunkról sem, hogy főként az 1600 koronára való kiegészítés után úgy egyházmegyei, mint országos gyámintézeti, sőt bármi néven nevezhető tartozásukat kész örömmel ki ne fogják egyenlíteni. De előbb erögyűjtésre van szükség oly sok nélkülözés után. r. t.

— **A sárospataki főiskola ifjusága** Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek N.-Enyeden felállítandó szobra alapja javára 1900. december hó 8-án, délután 3 órakor a főiskola imatermében ünnepélyt tart s este 8 órakor a városháza összes termeiben táncmulatságot rendez. Belépti díj: Családjegy az ünnepélyre és táncmulatságra 8 korona. Személyjegy 4 korona. Külön az ünnepélyre vagy a táncmulatságra jegyek féláron kaphatók. Védnökök: Kun Bertalan, Br. Vay Béla, Fejes István, Dókus Gyula, dr. Ballagi Géza, Bernáth Zoltán, Csoma József, Dókus Ernő, Komjáthy Béla, dr. Kun Zoltán, dr. Lácay Szabó László, dr. Lengyel Endre, Mecner Béla, Radácsi György, Szent-Imrey Gyula, Szinyei Endre, dr. Zsindely István. Az ünnepély sorrendje: 1. Nyitány. Benelbtől. Előadja a főiskolai Zeneegylet. 2. Megnyitó beszéd. Tartja Baksy István főisk. szénior, az Ifjúsági Egylet elnöke. 3. Emlékezés Bethlen Gáborra. Irta és felolvassa Novák Lajos theol. tanár. 4. Ünnepi dal. Huber Károlytól. Előadja a főiskolai énekkar. 5. Alkalmi költemény. Irta Zombori Andor főgymn. tanár; szavalja Deésy Sándor theologus. 6. Kuruc dalok. Káldy Gyulától. Előadja a főiskolai énekkar. 7. Felolvasás. Tartja Rákosi Viktor. 8. Petőfi a Hortobágyon. Melodráma. Szövegét írta Várady Antal, zenéjét szerzette Kun László. Szavalja: Farkas Andor joghallgató. Kísérik: Dr. Mecner Sándor jogtanár (hegedűn), Horváth Bertalan joghallgató (cimbalmón), Simon József theologus (zongorán). 9. Bodrogi János Bethlen collegiumi tanárnak, a szoborbizottság titkárnak beszéde. 10. Rákóczy induló. Előadja a főiskolai Zeneegylet.

— **Imakönyv.** A Kovács Sándor Imakönyvére vonatkozó hirdetésre felhívjuk t. olvasóink figyelmét.

— **Fertőző betegségek ellen**, melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szives figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.“

Szerkesztői üzenetek.

Egy szegény kongruás. „A kerületi segélyosztó bizottság figyelmébe“ c. cikkének nem adhatunk helyet, minthogy hangját nem találjuk méltónak e magas erkölcsi testülethez. Ez a tisztos testület, hézagoss vagy téves információk eseteiben maga is tévedhet ugyan s ilyenkor az objectiv hangú bírálat előtt lapunk „a szegény emberek számára is nyitva van“ (hogyne, hisz különben magunk sem írhatnánk bele), a mint hogy a jobb értesülés elől bizonyára maga az egyházkerület sem zárkoznék el, de a mit ön ír, hogy e segélyek szétszétadásánál az „esperesi sógorok“ háttérbe szoríthatnák a szegényebbeket, a segélyre jobban reá szorultakat, azt mi lehetetlennek tartjuk. Ekkor pedig ki kell jelentenünk, hogy a lelkészeknek ön által oly élénken ecsetelt anyagi nyomorán az alaptalan vád, az oknélküli önmarcangolás nem sokat segít. Ha, a mit mi kétségbe vonunk, az informatio körül csakugyan

volnának visszaélések, ha a „koldusok szájából kihúzzák a falatot”: adatokkal és okmányokkal fölfegyverkezve tessék bátran kilépni a tanácsstermek zöld asztalaihoz s igaz ügyét mi nem fogjuk elhagyni. — **V. M. Ielkész N. Bereg.** Erre a számra későn érkezett, a jövő héten fogjuk közzétenni. — **F. V. L.** Szintén a jövő héten fogjuk közölni.

TARTALOM-JEGYZEK: Zárszámadás. Nagy István. — **Tárca:** Az emberről. Dr. Erdős József. — **Közéletünk:** Egyházkerületi közgyűlés. S. B. és E. L. — Helyreigazítás. Csúrka István. — Valasz a fenti cikkekre. Eröss L. — **Excelsior.** Dr. Erdős József. — Most az egyszer. Reformpárti. — **Külföld:** A new-yorki ref. egyház köréből. Kúthy Zoltán. — **Különfélék.** Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályázat segéd-lelkéssi állásra.

Tiszteletdíj: 400 korona a főnöktől és teljes ellátás, mely alatt mosás is értetik. Egyházi jegyői teendők végzéséért 210 korona. Remélhető mellékjövedelem 80—100 korona.

Az állás azonnal elfoglalandó.

Kúnhegyes, 1900. nov. 23.

Rác Miklós,
ev. ref. Ielkész.

IMAKÖNYV.

Legalkalmasabb karácsonyi ajándék.

KOVÁCS SÁNDOR

imakönyve az evangéliom népe számára.

Az egyházi irodalomban egyedül áll tartalmával, diszes kiállításával és olcsóságával. A protestáns imádságok gyöngyeinek gyűjteménye, igazi hézagpótló mű, a melynek egy protestáns családból sem volna szabad hiányozni.

Kapható a „B-Gyarmati Könyvnyomda Részvénytársaság”-nál Balassa-Gyarmaton.

Csinos keménykötésben — — 1 K. 60 fill.
Diszes angol vászon kötésben, arany metszettel, finom minister papíron — — — — 5 K. — fill.
Elefántesont-utánczat, vagy diszes bőrkötésben, arany metszettel, pergament papíron diszes csattal — — — — 8 K. — fill.

A Ielkész vagy tanító urak, ha legalább 10 megrendelőt gyűjtenek 20% engedményben részesülnek.

A „NEUMANN M” czég debreczeni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület Ielkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.” czég

Hiszen évek hos zu sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület Ielkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagy tiszteletű Ielkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruház-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég árui versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület Ielkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak azt üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközölhetnek.

Pontos ezimre figyelni tessék.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!